

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Muhasebe, Finans ve Bankacılık Ana Bilim Dalı

**SAĞLIK SEKTÖRÜNDEKİ SERBEST MESLEK MENSUBU
BİREYLERİN YATIRIM TERCİHLERİNDE COVID- 19'UN ETKİSİ:
SİVAS İLİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Dilek DOĞAN

Sivas

Ağustos 2023

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Muhasebe, Finans ve Bankacılık Ana Bilim Dalı

**SAĞLIK SEKTÖRÜNDEKİ SERBEST MESLEK MENSUBU
BİREYLERİN YATIRIM TERCİHLERİNDE COVID- 19’UN ETKİSİ:
SİVAS İLİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Barış AKSOY

Sivas

Ağustos 2023

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- ✓ Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- ✓ Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayınlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- ✓ Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil, vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- ✓ Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

.../.../....

Dilek DOĞAN

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında bana yol gösteren, benden bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen, bana her konuda kolaylık sağlayan ve süreç boyunca beni anlayışla karşılayan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Barış AKSOY'a çok teşekkür ederim. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analiz edilmesi aşamasında benden desteğini esirgemeyen değerli hocalarım Doç. Dr. Sait BARDAKÇI'ya ve Prof. Dr. Necati Alp ERİLLİ 'ye çok teşekkür ederim. Tez savunması esnasında düzeltme, öneri ve katkılarından dolayı değerli jüri üyeleri Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN ve Doç. Dr. Merve TUNCAY' a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM.....	3
1. YATIRIM, YATIRIMCI KAVRAMI.....	3
1.1.Yatırım Kavramı.....	3
1.2.Yatırımcı Kavramı.....	3
1.1.1.Bireysel Yatırımcı.....	4
1.1.2.Kurumsal Yatırımcı	4
1.3.Yatırımın Fonksiyonları	4
1.3.1. Sermayenin Korunması Fonksiyonu.....	5
1.3.2.Değer Artışı Sağlama Fonksiyonu	5
1.3.3.Devamlı Gelir Sağlama Fonksiyonu	5
2. BÖLÜM.....	7
2. YATIRIM ARAÇLARI.....	7
2.1. Sermaye Piyasası Yatırım Araçları	7
2.1.1. Hisse Senetleri	7
2.1.1.1. Adi Hisse Senetleri.....	7
2.1.1.2. İmtiyazlı Hisse Senetleri	7
2.1.2. Tahviller.....	8
2.1.2.1. Devlet Tahvilleri	8

2.1.2.2. Özel Sektör Tahvilleri	8
2.1.3. Diğer Menkul Kıymetler	8
2.1.3.1. Gelir Ortaklığı Senetleri	9
2.1.3.2. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar.....	9
2.1.3.3. Finansman Bonoları	9
2.1.3.4. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler.....	9
2.1.3.5. Yatırım Fonları	9
2.1.3.6. Bireysel Emeklilik Sistemi.....	10
2.2. Para Piyasası ve Para Piyasası Yatırım Araçları	10
2.2.1. Mevduat Hesapları	10
2.2.2. Mevduat Sertifikaları	11
2.2.3. Geri Satın Alma Anlaşması (Repo)	11
2.2.4. Hazine Bonoları	11
2.2.5. Banka Kabulleri	11
2.2.6. Döviz.....	11
2.2.7. Altın	12
2.2.8. Gayrimenkul	12
2.3. Alternatif Yatırım Araçları	13
2.3.1. Bitcoin.....	13
3.BÖLÜM.....	15
3. BİREYLERİN YATIRIM TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR	15
3.1.Kişisel Unsurlar	15
3.1.1. Yatırımcının Bilgi Düzeyi ve Zamanı.....	15
3.1.2. Yatırımcının Yaşı ve Sağlık Durumu	16
3.1.3. Yatırımcının Mesleği ve Gelir Düzeyi.....	16
3.1.4. Yatırımcının Kişiliği	17

3.2. Finansal Unsurlar	17
3.2.1. Nakit Akımı	17
3.2.2. Risk	17
3.2.2.1. Sistematik Risk	18
3.2.2.2. Sistematik Olmayan Risk.....	19
3.2.3. Likidite.....	19
3.2.4. Getiri Oranları.....	19
3.2.5. Yatırımın Süresi.....	20
3.3. Çevresel Unsurlar	20
3.3.1. Sosyo-Kültürel Unsurlar	20
3.3.2. Yakın Çevre ve Aile	20
3.3.3. Diğer Çevresel Etki Grupları	21
3.4. Riske Karşı Yatırımcı Davranışları	21
3.4.1. Riski Seven Yatırımcı.....	22
3.4.2. Riskten Kaçan Yatırımcı.....	22
3.4.3. Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcı	22
3.5. Bireysel Yatırımcıların Yatırım Yapma Yöntemleri.....	22
3.5.1. Tasarrufunu Kendin Yönet Yöntemi	23
3.5.2. Profesyonel Fon Yöneticilerinden Yararlanma	23
3.6. Literatür Taraması	24
4. BÖLÜM.....	31
4. SAĞLIK SEKTÖRÜNDEKİ SERBEST MESLEK MENSUBU BİREYLERİN	
YATIRIM TERCİHLERİNDE COVID-19'UN ETKİSİ: SİVAS İLİNDE BİR	
ARAŞTIRMA	31
4.1. Yöntem	31
4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	31

4.1.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	31
4.1.3. Veri Toplama Aracı	31
4.1.4. Verilerin Toplanması	32
4.1.5. Kullanılan İstatistiksel Yöntemler	33
4.2. Araştırmanın Hipotezleri	33
4.3. Bulgular	37
SONUÇ VE ÖNERİLER	85
KAYNAKÇA	91
EKLER	99
EK 1. Anket Formu	99
ÖZ GEÇMİŞ	105

KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
COVID-19	: Koronavirüs Hastalığı
TSPB	: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
BES	: Bireysel Emeklilik Sistemi
BİST	: Borsa İstanbul

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu.....	37
Tablo 2. Yaş Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu.....	37
Tablo 3. Medeni Durum Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu	38
Tablo 4. Meslek Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu	38
Tablo 5. Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu	38
Tablo 6. Hanedeki Çocuk Sayısı Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu	39
Tablo 7. Yatırım Yapma Süresine Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	39
Tablo 8. Tasarruf Yapma Amacına Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	40
Tablo 9. Finansal Piyasaları Takip Etme Durumuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	41
Tablo 10. Finansal Piyasa Hakkındaki Bilgi Düzeyine Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	41
Tablo 11. Risk Alma Durumuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	42
Tablo 12. Kullanılan Yatırım Aracı Hakkındaki Bilgi Düzeyine Verilen Cevapların Frekans Dağılımı	43
Tablo 13. Yatırım Aracının Kısa-Uzun Dönem Getirisine Yönelik İfadeye Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	43
Tablo 14. Yatırım Araçlarının Uzun Dönem Kazancına Yönelik İfadeye Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	44
Tablo 15. Yatırımlarda Beklenen Getirinin Elde Edilememesinin Nedenlerine Yönelik Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	45
Tablo 16. Önemli Bir Yatırım Kararı Alırken Göz Önüne Alınan Noktalara Yönelik Verilen Cevapların Frekans Dağılımı.....	46
Tablo 17. COVID-19 Öncesi ve COVID-19 Sonrası Gelir Düzeyine İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları.....	46
Tablo 18. COVID-19 Öncesi ve Sonrası Tasarruf İçin Ayrılan Gelir Miktarına İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları.....	47
Tablo 19. COVID-19 Öncesi ve Sonrası Yatırımların Toplam Değerine İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları	49

Tablo 20. COVID-19 Öncesi ve COVID-19 Sonrası Tercih Edilen Yatırım Araçlarına İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları	50
Tablo 21. COVID-19 Öncesi ve COVID-19 Sonrasında Yatırım Yaparken Dikkate Alınan Bilgi Kaynaklarına İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları	53
Tablo 22. COVID-19 Öncesi ve Sonrasında Yatırım Kararı Alırken Dikkate Alınan Faktörlere İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları.....	55
Tablo 23. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Yaş ile İlişkisi	58
Tablo 24. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Cinsiyet ile İlişkisi	59
Tablo 25. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Medeni Durum ile İlişkisi	60
Tablo 26. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Meslek ile İlişkisi	61
Tablo 27. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Eğitim Düzeyi ile İlişkisi	62
Tablo 28. Bireylerin Risk Alma Davranışları ile Çocuk Sayısı İlişkisi.....	63
Tablo 29. Bireylerin Risk Alma Davranışları ile Finansal Bilgi Seviyesi İlişkisi.....	64
Tablo 30. Bireylerin Finansal Bilgi Seviyesi ile Cinsiyet İlişkisi	65
Tablo 31. Bireylerin Finansal Bilgi Seviyesi ile Eğitim Düzeyi İlişkisi	66
Tablo 32. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Cinsiyet İlişkisi.....	67
Tablo 33. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Cinsiyet İlişkisi.....	68
Tablo 34. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Yaş İlişkisi.....	69
Tablo 35. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Yaş İlişkisi	71
Tablo 36. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Medeni Durum İlişkisi	72
Tablo 37. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Medeni Durum İlişkisi	73
Tablo 38. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Meslek İlişkisi	74
Tablo 39. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Meslek İlişkisi	75
Tablo 40. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Eğitim Düzeyi İlişkisi	76
Tablo 41. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Eğitim Düzeyi İlişkisi	77
Tablo 42. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Çocuk Sayısı İlişkisi	78

Tablo 43. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Çocuk Sayısı İlişkisi	80
Tablo 44. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Finansal Piyasa Konusundaki Bilgi Seviyesi İlişkisi	81
Tablo 45. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Finansal Piyasa Konusundaki Bilgi Seviyesi İlişkisi	82

ÖZET

Sosyal yaşamı zorlaştıran, insan sağlığını tehdit eden COVID-19 salgını bireyleri gelir düzeylerinden yatırım tercihlerine kadar birçok konuda etkilemektedir. COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanlarının çalışma süreleri arttığından yıpranmalar ve gelir düzeyindeki değişikliklerin sağlık çalışanlarının yatırım tercihleri ve finansal yatırımlar hakkındaki bilgi seviyelerinde değişikliğe neden olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışma Sivas ilinde sağlık sektöründe serbest meslek mensubu olarak çalışan toplam 101 bireye, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş anket formu uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında IBM SPSS 23.0 istatistiksel paket programına aktararak analize hazır hale getirilmiştir. Araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin çeşitli demografik özelliklerine göre dağılımları frekans tabloları oluşturularak belirlenmiştir. Sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin yatırım araçları hakkındaki bilgi düzeylerinin ve yatırım kararı alırken dikkate aldıkları bazı noktaların Covid-19 öncesi ve sonrası döneme göre dağılımları ise frekans tabloları ve çapraz tablolar (Crosstabs) oluşturularak incelenmiştir. Çapraz tablolarda görülen frekans dağılımlarının istatistiksel olarak farklılık gösterip göstermediği ise Ki-kare bağımsızlık testi kullanılarak analiz edilmiştir. 2x2 boyutundaki çapraz tabloların Ki-kare test istatistiği Yates süreklilik düzeltmesi kullanılarak hesaplanmıştır. İstatistiksel yöntemlerin uygulanmasında IBM SPSS 23.0 paket programından yararlanılmıştır. COVID-19 öncesi dönemde kripto para kullanan katılımcıların oranı %8,9 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %17,8 olmuştur. Yatırım kararı alırken enflasyon oranını dikkate alan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %25,7 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran artarak %39,6 olmuştur. Yatırım kararlarını alırken ekonomik istikrarı dikkate alan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönemde %40,6 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %54,5 olmuştur. Ki-kare testi sonucunda kripto para, enflasyon oranı, ekonomik istikrar için gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($p<0,05$) Ankete katılan kadınların %83,7'sinin finansal bilgilerinin az olduğu buna karşılık erkeklerin %10,3'nün finansal bilgilerinin gelişmiş düzeyde olduğu görülmektedir. Finansal piyasa

konusundaki bilgi seviyesi ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak fark bulunmuştur ($p<0,05$). Bireylerin yaş grupları arttıkça risk alma eğilimleri azalmaktadır. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışlarının yaş ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Bireylerin eğitim düzeyi arttıkça finansal bilgi seviyelerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin finansal bilgi seviyesi ile eğitim düzeyi ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Bireylerin finansal bilgi seviyeleri arttıkça risk alma seviyelerinin arttığı sonucuna varılmıştır. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışları ile finansal bilgi seviyesi ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Sivas ilinde daha önce serbest meslek mensubu sağlık çalışanlarının yatırım tercihlerinde COVID-19'un etkisi üzerine herhangi bir araştırma yapılmamış olması ve sağlık çalışanlarının COVID-19'un etkisi ile ilgili görüşlerinin alınmış olması bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Sektörü, Serbest Meslek Mensubu Bireyler, Yatırım Tercihleri, COVID-19

ABSTRACT

The COVID-19 epidemic, which complicates social life and threatens human health, affects individuals in many aspects from their income levels to their investment preferences. Since the COVID-19 pandemic has increased the working hours of healthcare professionals, it has been investigated whether the changes in attrition and income level cause a change in the investment preferences of healthcare professionals and their knowledge levels about financial investments. This study was carried out by applying a questionnaire form created by the researchers to a total of 101 individuals working as self-employed in the health sector in Sivas. The obtained data were transferred to the IBM SPSS 23.0 statistical package program in computer environment and made ready for analysis. The distribution of self-employed individuals in the health sector participating in the research according to their various demographic characteristics was determined by creating frequency tables. The distribution of the knowledge levels of self-employed individuals in the health sector about investment instruments and some of the points they consider when making investment decisions according to the period before and after Covid-19 were examined by creating frequency tables and crosstabs (Crosstabs). Whether the frequency distributions seen in the cross tables differ statistically or not was analyzed using the Chi-square independence test. Chi-square test statistics of 2x2 crosstabs were calculated using Yates continuity correction. IBM SPSS 23.0 package program was used in the application of statistical methods.

While the rate of participants using crypto money in the pre-COVID-19 period was 8.9%, this rate increased to 17.8% for the post-COVID-19 period. While the rate of participants, who took the inflation rate into account when making investment decisions, was 25.7% for the pre-COVID-19 period, this rate increased to 39.6% in the post-COVID-19 period. While the rate of participants who took economic stability into account while making investment decisions was 40.6% in the pre-COVID-19 period, this rate increased to 54.5% for the post-COVID-19 period. Cryptocurrency as a result of the chi-square test This difference observed for money, inflation rate and economic stability was found to be statistically significant. ($p < 0.05$) It is seen that 83.7% of the women participating in the survey have low

financial information, whereas 10.3% of the men have advanced financial information. A statistical difference was found between the level of knowledge about the financial market and gender ($p<0.05$). As the age groups of individuals increase, their tendency to take risks decreases. According to the results of the chi-square test, the relationship between the risk-taking behaviors of individuals and age was found to be statistically significant ($p<0.05$). It was concluded that as the education level of the individuals increased, their financial knowledge level increased. According to the results of the chi-square test, the relationship between individuals' financial knowledge level and education level was found to be statistically significant ($p<0.05$). It was concluded that as the level of financial knowledge of individuals increases the level of risk taking increases. According to the results of the chi-square test, the relationship between individuals' risk-taking behaviors and financial knowledge level was found to be statistically significant ($p<0.05$). The fact that no research has been done on the impact of COVID-19 on the investment preferences of self-employed healthcare professionals in Sivas province and the opinions of healthcare professionals about the impact of COVID-19 increase the importance of this study.

Keywords: Health Sector, Self Employed Individuals, Investment Preferences, COVID-19

GİRİŞ

Bireyler sahip oldukları fon fazlalarını değer kaybından korumak ve genellikle kazanç sağlamak amacıyla çeşitli yatırım araçlarına yönelttikleri bilinmektedir. Her bireyin yatırım yapma sebebi farklılık gösterdiği gibi tercih edilen yatırım aracı da kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bireylerin yatırım tercihlerini etkileyen birçok faktör söz konusudur ve bu faktörler kişiden kişiye değişkenlik göstermektedir.

Sosyal yaşamı zorlaştıran, insan hayatını tehdit eden COVID-19 pandemisi tasarruf sahiplerini gelir düzeylerinden yatırım tercihlerine kadar birçok konuda etkilemektedir. COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanlarının çalışma süreleri arttığından yıpranmalar ve gelir düzeyindeki değişikliklerin sağlık çalışanlarının yatırım tercihleri ve finansal yatırımlar hakkındaki bilgi seviyelerinde değişikliğe neden olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışmanın amacı COVID-19'un yatırım tercihleri üzerindeki etkisini araştırmaktır. Araştırma kapsamında COVID-19'un bireylerin gelir düzeylerini ne derece etkilediği, tercih edilen yatırım araçlarında herhangi bir değişiklik olup olmadığı, yatırım yaparken dikkate alınan faktörlerin değişip değişmediği, yararlanılan bilgi kaynaklarında bir farklılık olup olmadığı, finansal bilgi seviyeleri ve risk alma seviyeleri gibi birçok konuya yer verilmiştir ve bu konuda gerekli analizler gerçekleştirilmiştir.

Çalışma beş bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde yatırım ve yatırımcı kavramı açıklanıp yatırımın genel amaçlarına değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise yatırım araçları tek tek açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise bireylerin yatırım tercihlerini etkileyen unsurların (kişisel unsurlar, finansal unsurlar ve ekonomik unsurlar) neler olduğu ve yatırımcılar üzerindeki etkisi, riske karşı yatırımcı davranışları ve bireylerin yatırım yapma yöntemleri açıklanmıştır. Dördüncü bölümde literatür taramasına yer verilmiştir. Son bölümde ise Sivas ilindeki serbest meslek mensubu sağlık çalışanlarına uygulanan anket sonuçları analiz edilmiştir.

Araştırmanın evrenini Sivas ilinde sağlık sektöründeki tüm serbest meslek mensubu bireyler oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise 2022 yılı itibarıyla Sivas ilinde sağlık sektöründe serbest meslek mensubu olarak çalışan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 101 bireyden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme, olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniklerinden biri olan kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırma Serbest Meslek Mensubu Sağlık çalışanları ile sınırlandırılmış olup Sivas'ın merkezin de bulunan ve kolay ulaşılabilecek bireylere ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket çalışmasına 101 serbest meslek mensubu sağlık çalışanı (doktor, diş hekimi, eczacı, psikolog, psikiyatrist) katılmıştır ve 101 anket analize tabi tutulmuştur. Anket uygulaması yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sorularında 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin tercih edilmesinin sebebi ise diğer ölçekleme yöntemlerine kıyasla daha kolay ve güvenilir olmasıdır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında IBM SPSS 23.0 istatistiksel paket programına aktararak analize hazır hale getirilmiştir.

Çalışmanın varsayımları ise, bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemdeki gelir düzeyleri, tercih ettikleri yatırım araçları, yatırım yaparken dikkate aldıkları bilgi kaynakları, bireylerin risk alma davranışlarının demografik özellikler ile ilişkisi bakımından incelemeye dayalı konuları içermektedir.

Sivas ilinde daha önce serbest meslek mensubu sağlık çalışanlarının yatırım tercihlerinde COVID-19'un etkisi üzerine herhangi bir araştırma yapılmamış olması ve sağlık çalışanlarının COVID-19'un etkisi ile ilgili görüşlerinin alınmış olması bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

1.BÖLÜM

1. YATIRIM, YATIRIMCI KAVRAMI

1.1.Yatırım Kavramı

Yatırım kavramını, yatırımın amacına veya türüne göre farklı ifadelerle tanımlamak mümkündür. En basit ifadeyle yatırım, gelir sağlamak amacıyla finansal veya fiziksel varlık satın almayı ifade eder. Bu tanım hem mali hem de reel yatırımları ifade etmektedir. Mali yatırımlar; hisse senedi, tahvil, bono, döviz, altın vb. yatırım araçlarını kapsamaktadır. Reel yatırımlar ise; ev, arsa, makine, tesis, üretim amaçlı hammadde, araç alımı gibi fiziki varlıkları kapsamaktadır (Yiğit 2015). En dar anlamıyla yatırım, gelecekte kâr elde etmek amacıyla finansal bir araca tahsis edilen parasal değerdir (Tutar 2016). Yatırım, en geniş anlamıyla gelecekte kazanç sağlamak amacıyla yapılan fakat gelecekte ne kazandıracağı belli olmayan belirsiz bir değer için şimdiki zamanda belli bir değerden fedakârlık yapılması olarak tanımlanabilir (Özçelik 2018).

TDK'ye göre yatırım, yatırma işidir. Parayı gelir getirici, taşınır veya taşınmaz bir mala yatırma mevduat, plasman. İşletmeler açısından yatırım ise, işletmenin tedarik, finansman ve üretim sürecinde faaliyetlerinin yürütülmesi, ekipmanların yenilenmesi ve temin edilmesi için yapılan harcamalardır. Makro ekonomideki yatırım ise, bir millet ekonomisinin reel üretim vasıtaları mevcuduma (teçhizat, inşaat ve stoklama) belli bir dönem içerisinde yapılan net ilavelerdir (Dağdelen 2001).

1.2.Yatırımcı Kavramı

Mali veya reel yatırım araçlarına yatırım yapan kişilere yatırımcı denir (Hamurcu 2015). Yatırımcılar, piyasada aktif rol alan ve piyasanın işleyişi açısından en önemli unsurlardan biridir. Çünkü yatırımcılar (alıcı ve satıcılar) ellerinde bulundurdıkları fazla fonları piyasalara arz ederek fon talep edenlerin fon ihtiyaçlarını karşılayarak finansal piyasaların var olmasını sağlarlar.

1.1.1.Bireysel Yatırımcı

Gelirinin bir kısmını harcamayıp tasarruf eden ve tasarruf ettiği tutarı gelecekte kazanç sağlamak amacıyla bugünden kendi adına yatırım yapan, kendi portföyünü kendisi alıp kendisi satan yatırımcılar bireysel yatırımcı olarak nitelendirilmektedir (Ayvalı 2014). Kısaca bireysel yatırımcı, kâr elde etmek amacıyla piyasada kendi adına yatırım yapan kişilerdir (Caner 2019). Bireysel yatırımcılar yatırım portföylerinin büyüklüğüne göre küçük ölçekli yatırımcılar olarak nitelendirilmektedir (Hamurcu 2015). Bireysel yatırımcıları yatırım yapmaya teşvik eden birçok sebep vardır. Bu sebepler yatırımcının yaşı, cinsiyeti, gelir durumu, eğitim seviyesi ve psikolojik durumuna göre farklılık göstermektedir. Bireyler yatırımlarını iki sebep doğrultusunda gerçekleştirirler. Bu sebepler ise:

- Yatırımların değer kaybı yaşamadan nakde çevrilmesi,
- Uzun vadede gelir elde etmek (Özçelik 2018).

1.1.2.Kurumsal Yatırımcı

Kurumsal yatırımcılar, bireysel yatırımcılardan topladıkları tasarrufları genellikle önceden belirlenmiş belirli bir vadede ve belirli bir faiz oranını dikkate alarak yöneten uzmanlaşmış finansal kurumlardır (Tutar 2016). Kurumsal yatırımcılar, yatırım portföylerinin büyüklüğü dikkate alınınca büyük ölçekli yatırımcılar kategorisinde yer almaktadır. Ayrıca bireysel yatırımcılar portföyünü kendisi yöneten genellikle finansal danışmanlık hizmeti almayan kişi veya kişilerden oluşurken, kurumsal yatırımcılar uzmanlaşmış kişilerden oluşmaktadır (İnan 2010).

1.3.Yatırımın Fonksiyonları

Yatırımcıların, yatırım yapma amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- 1.3.1 Sermayenin korunması fonksiyonu.
- 1.3.2 Değer artışı sağlama fonksiyonu.
- 1.3.3 Devamlı gelir sağlama fonksiyonu.

1.3.1. Sermayenin Korunması Fonksiyonu

Tasarruf sahibi bireyler ellerinde tutukları birikimlerini değer kaybından korumak amacıyla yatırım yapmaktadırlar. Enflasyon, faiz oranları gibi değişkenler tasarruf sahiplerinin birikimlerinde değer kaybına sebep olmaktadır (Usul vd., 2002). Tasarruf sahibi bireyler bu nedenden ötürü birikimlerini enflasyonun etkisinden korumak amacıyla yatırım yapmaktadırlar (Elmas 2010).

1.3.2. Değer Artışı Sağlama Fonksiyonu

Tasarruf sahibi bireylerin ellerindeki birikimin değer kaybından korumak amacıyla yatırım yapmaktadırlar. Bu nedenden ötürü yatırımcılar değer artışı sağlamak amacıyla ellerindeki birikimi enflasyonun üzerinde değer artışı sağlayan yatırım araçlarına yönlendirerek birikimlerinin değer kaybetmesini önlemektedirler (Elmas 2010).

1.3.3. Devamlı Gelir Sağlama Fonksiyonu

Tasarruf sahibi bireylerin yatırım yapmalarındaki bir diğer neden ise sürekli gelir elde etme isteğidir. Bu nedenle tasarruf sahibi bireyler sahip oldukları birikimleri sürekli gelir elde edebilecekleri yatırım araçlarına yönlendirirler. Bu sebeple yatırım yapan bireylerin tahvil, bono, vadeli mevduat, repo gibi sürekli gelir sağlayan finansal araçları tercih etmeleri yatırımcılar için yararlı olabilmektedir (Ayvalı 2014).

2. BÖLÜM

2. YATIRIM ARAÇLARI

2.1. Sermaye Piyasası Yatırım Araçları

Sermaye piyasası, bireysel veya kurumsal yatırımcıların yatırım faaliyetlerini yürütülmesine imkân sağlayan finansal piyasadır. Dar anlamıyla sermaye piyasası, yatırım araçlarının alınıp satıldığı bir pazar olarak nitelendirilmektedir (Aytekin 2018). Sermaye piyasasının en önemli yatırım araçları, hisse senedi ve tahvillerdir (Özcan 2017).

2.1.1. Hisse Senetleri

Hisse senedi, şirketlerin ortaklarının sahipliği gösteren kıymetli evraklardır. Şirketler, özkaynak gereksinimlerini hisse senedi ihraç ederek karşılarlar (Başoğlu vd., 2009). Hisse senedi satın alan yatırımcı hisse senedi satın aldığı şirketin aktif ve pasif tüm varlığına ortaktır. Hisse senedi, anonim ortaklıklar tarafından çıkarılan alıcısı ile satıcısı arasında ortaklık bağı oluşturan kıymetli bir evraktır. Hisse senedi, alıcısına kârdan pay alma hakkı, oy kullanma ve yönetimine katılma, rüçhan hakkı tanıırken satıcısına tasfiye anına kadar fonları kullanma hakkı tanıyan kıymetli bir evraktır (Halabak 2006).

2.1.1.1. Adi Hisse Senetleri

Adi hisse senetleri, hissedarlarına şirkette oy kullanma hakkı, kârdan pay alma hakkı ve tasfiye de eşit pay alma hakkı tanıyan kıymetli evraklardır. (Başoğlu vd., 2009).

2.1.1.2. İmtiyazlı Hisse Senetleri

İmtiyazlı hisse senetleri, önceden belirlenen sabit getirisi olan, ortaklığı temsil eden, paydan kar isteme hakkı tanıyan menkul kıymetlerdir (Başoğlu vd., 2009).

2.1.2. Tahviller

Tahvil, devlet veya anonim şirketlerin finansman sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği en az bir yıl veya daha uzun vadeli borç senetleridir. Tahviller, sahiplerine ortaklık hakkı tanımazlar, yalnızca ihraççıya karşı alacaklılık hakkı tanıyan senetlerdir (Gacar 2009). Tahvil sahibi şirketin ortağı değildir bu nedenle şirkette söz sahibi olamaz ve yönetime katılamaz. Tahviller, sermaye piyasasının gelişmesine ve milli gelirin artmasına yardımcı olacak en önemli yatırım araçlarından birisidir (Ünal 2003).

2.1.2.1. Devlet Tahvilleri

Devlet tahvilleri, Hazine Müsteşarlığının çıkardığı uzun vadeli iç borçlanma senetleridir (Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği). Devlet tahvilleri, kamu ihtiyaçlarını karşılamak için çıkarılan, istenildiği vakit nakde dönüştürülebilen yatırım araçlarıdır. (Caner 2019).

2.1.2.2. Özel Sektör Tahvilleri

Özel sektör tahvilleri, vadesi en az bir yıl olan, kuponlu veya iskontolu olarak ihraç edilen anonim şirketlerin çıkarmış olduğu borçlanma senetleridir (Borsa İstanbul A.Ş.).

Tahviller piyasaya çıkarılma değerine göre “primli tahviller ve başa baş tahviller” olmak üzere ikiye ayrılır (Arslan 2020). Nominal değerinden daha düşük bir değerle ihraç edilen tahvillere “primli tahvil” denir. Başa baş tahviller ise; üzerindeki değer ile ihraç edilen tahvillerdir (Özcan 2017).

2.1.3. Diğer Menkul Kıymetler

- Gelir ortaklığı senetleri,
- Banka bonoları ve banka garantili bonolar,
- Finansman bonoları,
- Varlığa dayalı menkul kıymetler,
- Altın, Gümüş, Platin bonoları,
- Gayrimenkul sertifikaları ve

- Yatırım fonlarını kapsamaktadır.

2.1.3.1. Gelir Ortaklığı Senetleri

Gelir ortaklığı senetleri, kamu kurumlarına ait tesisler, telekomünikasyon sistemleri, ulaşım sistemlerinin gelirlerine ortak olmak amacıyla çıkarılan belgedir. Gelir ortaklığı senetleri, faiz getirisi olmayan sadece yatırımcısına kârdan pay alma hakkı tanıyan senetlerdir bu nedenle faizin dinen haram sayılması nedeniyle faizden kaçınan yatırımcıların tercih edebileceği bir yatırım aracıdır (Ören 2018).

2.1.3.2. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar

Banka bonoları, Kalkınma ve Yatırım Bankalarının borçlu sıfatıyla düzenlediği evraklardır. Banka garantili bonolar ise; yatırım ve kalkınma bankalarından kredi kullanan ortaklıkların, bu kredilerin teminatı olarak borçlu sıfatı ile düzenleyip, kurulca verilen izinle halka arz yoluyla satılabilirler. Halka arz edilen bonoların nominal değeri 1.000.000 TL’ den az olamaz. Bonolar iskontolu olarak satılır (Özcan 2017).

2.1.3.3. Finansman Bonoları

Bankalar veya finansal kuruluşların, geçici nakit sıkıntısı olan işletmelere veya kişilere iskontolu olarak ihraç ettikleri kısa vadeli borçlanma senetleridir (Borsa İstanbul A.Ş.).

2.1.3.4. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

Varlığa dayalı menkul kıymet, varlık finansman fonunun veya ipotek finansman kuruluşunun devralacağı varlıklar karşılık gösterilerek ihraç edilen finansal araçlardır (BİST).

2.1.3.5. Yatırım Fonları

Yatırım fonu, yatırımcılardan toplanan gelirler ile sermaye piyasası araçlarının (tahvil, bono, hisse senedi) yönetilmesidir. Yatırım fonu, profesyonel kişiler tarafından yönetilen, küçük miktarlarda alınıp satılabilen, istenildiğinde kolayca nakde dönüştürülen yatırım aracıdır (TSPB).

2.1.3.6. Bireysel Emeklilik Sistemi

Bireysel emeklilik sistemi, tamamen bireysel tasarruflara dayalı olan ve bireylerin kendi geleceklerini finanse etmesine olanak tanıyan bir sistemdir. (Ural & Adakale 2009). Bireysel Emeklilik Sisteminde temel amaç, emeklilik döneminde düzenli gelir sağlamasıdır (İnneci 2013).

Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi 27 Ekim 2003 yılında faaliyete geçmiş ve başladığı tarihten beri katılımcı sayısı ve fon büyüklüğü açısından hızlı bir gelişme göstermiştir. Bireysel emeklilik, katılımcısına %25 devlet desteği veren ve uzun vadede katılımcısının sistemde kalarak bu sistemden emekli olmasını sağlayan ve yönetmeliklerle kontrol edilen bir yapıdır (Ceylan vd., 2017).Türkiye’de BES, Avrupa ve Amerika uygulamalarının pratik ve başarılı yönleri örnek alınarak oluşturulmuştur (İşseveroğlu, Hatunoğlu 2012).

BES’ te katılımcıların sözleşmeden cayma hakkı mevcuttur. BES’ ten ayrılmak isteyen bireyler cayma talebini bildirdikten iki ay sonra sözleşmeden cayabilirler. Cayma bildirimi yapıldıktan sonraki 10 iş günü içerisinde ödenmiş olan katkı payları katılımcıya geri ödenmektedir (Kocabıyık, Küçükçakal 2018).

Bireysel Emeklilik Sistemine katılabilmek için 18 yaşını doldurmuş olmak gerekiyor, sistemden emekli olabilmek için 56 yaşını doldurmak ve en az 10 yıl katkı payı ödemek gerekiyor (Sezgin, Yıldırım 2015). Bireysel Emeklilik sisteminde katılımcılara birikimleri kendi tercihleri doğrultusunda toplu olarak veya aylık maaş ödemesi şeklinde ödenmektedir (Özel, Yalçın 2013).

2.2. Para Piyasası ve Para Piyasası Yatırım Araçları

Para piyasası, bir yıldan kısa vadeli menkul değerler ve kredilerin işlem gördüğü piyasalardır. Kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalara para piyasası denir. Bu piyasanın en belirgin özelliği kısa vadeli fonları kapsamasıdır. Para piyasasında kredi ve borçların ödenmeme riski çok düşüktür (Bora 1997).

2.2.1. Mevduat Hesapları

Mevduat, bir bankaya belli bir faiz karşılığında ve istenildiği zaman veya belli bir süre sonunda geri alınmak koşuluyla yatırılan paraları ifade etmektedir. Mevduat işlemi bankalara kaynak yaratması açısından büyük öneme sahiptir.

Bankalar düşük faiz oranıyla topladıkları mevduatları ihtiyaç sahibi bireylere yüksek faiz oranıyla verip aradaki faiz farkından kâr sağlamaktadır. Yatırımcılar ise kredi sözleşmesiyle bankada tasarruflarını güvende tutup aynı zamanda faiz geliri elde etmektedir (Er 2022).

2.2.2. Mevduat Sertifikaları

Belirli bir faiz oranıyla ve sabit bir vadeyle çıkarılan menkul değerlere “mevduat sertifikası” denir. Mevduat sertifikası, kısa vadeli yatırım aracıdır (Caner 2019).

2.2.3. Geri Satın Alma Anlaşması (Repo)

Repo, sermaye piyasası araçlarının belli bir vade sonunda geri satın alma taahhüdüyle satılmasıdır (TSPB). Repo hem kurumların hem de yatırımcıların kısa vadeli nakit ihtiyaçlarını sağlayan önemli bir yatırım aracıdır. Bu yatırım aracının faiz getirisi de az olmaktadır (Güleç 2019).

2.2.4. Hazine Bonoları

Devletin bütçe açıklarının dönemsel finansmanını sağlamak için çıkardığı bir yıldan kısa vadeli borçlanma senetlerine “hazine bonosu” denir. Hazine bonosu, sabit getirili yatırım aracıdır, yatırımcı yatırımı yaptığı anda vade sonunda ne kadar faiz geliri elde edeceğini baştan bilir. Anapara ve faiz geri ödemelerinin tamamı devlet tarafından yapılır.

2.2.5. Banka Kabulleri

Kabul bankası olarak faaliyet gösteren bir bankanın garantisi altında olan ve önceden belirlenen bir vade içerisinde ödenmesi planlanan poliçe veya kambyo senetleridir (Caner 2019).

2.2.6. Döviz

Ülkeler arası ödemelerde kullanılan hisse senedi, tahvil, çek, poliçe gibi her türlü ödeme aracına “döviz” denir. Döviz kısaca yabancı parayı temsil eden her türlü hesap, araç, belgedir (Atak 2020). Yabancı para biriminin alınıp satıldığı piyasalara da “döviz piyasası” denir. Bir ülkenin ulusal parasının herhangi bir ülkenin para birimi karşısındaki değerine ise “döviz kuru” denilmektedir (İnan 2010). Döviz

fiyatını etkileyen faktör ise; enflasyon, faiz oranı, ticaret, siyasi istikrar, kamu borcu, spekülasyon ve resesyondur. Ülkemizde en fazla ticareti yapılan para birimleri; Euro (€), dolar (\$), sterlin (£) ve yen (¥)'dir (Yiğit 2015).

Döviz uluslararası ithalat harcamaları için gerekli olan bir para birimi olduğu için talep edilmektedir. Döviz yatırımcılar tarafından bir yatırım aracı olarak görüldüğü için de talep edilmektedir. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde milli paranın değer kaybetmesi ve spekülasyonların ortaya çıkabileceği endişesiyle yatırımcılar doları yatırım aracı olarak talep edebilmektedir (Arslan 2020).

2.2.7. Altın

Altın, doğada saf olarak bulunabilen, kolay işlenebilen, asitlere karşı dirençli, elektrik ve ısı iletkenliği yüksek olan kıymetli bir elementtir (Rodoplu, Elitaş 2018). Altın, insanlığın var olduğu günden bugüne kadar kişi ve toplumlar tarafından oldukça ilgi gören bir değer aracıdır. Altın, değerini her koşulda koruyabilmesi nedeniyle çağlar boyunca tüm dünya ülkeleri tarafından oldukça fazla ilgi görmüştür. İnsanlar ve devletler tarih boyunca altına sahip olmayı ekonomik gücün simgesi olarak görmüşlerdir. Tarihte yaşanan sömürgecilik hareketinin en önemli sebebi daha fazla altın elde etme isteğidir. Altın hayatımızın her alanında kullanılan önemli bir metaldir. Altın sadece süs eşyası veya yatırım aracı olarak kullanılmamaktadır, altın aynı zamanda elektronik, iletişim, optik, havacılık, ilaç sanayi, dişçilik vb. birçok alanda kullanılmaktadır (Aksu 2008).

M.Ö. 550 yılında Lidyalıların ilk altın parayı basması ile altın bir değer aracı olarak görülmüş ve Anadolu halkında altın kültürünün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Osmanlı Devleti'nin siyasi ve ekonomik istikrarsızlık içinde bulunduğu dönemde halkın altına duyduğu güven nedeniyle altına olan talep artmıştır. Altın, halk tarafından risksiz bir yatırım aracı olarak görülmüş ve bu nedenle altın biriktirmek geleneksel bir alışkanlık haline gelmiştir (Aksoy, Topçu 2013).

2.2.8. Gayrimenkul

Gayrimenkul, ev, arazi, dükkân, arsa gibi taşınmaz olan mülklerdir. Yatırımcılar bu mülkleri ihtiyaçları dışında yatırım yapmak amacıyla da satın alabilmektedirler. Yatırımcılar satın aldıkları gayrimenkullerin değerinin arttığı

dönemlerde gayrimenkulün satışını yaparak alış fiyatı ile satış fiyatı arasındaki farktan kazanç sağlamayı amaçlamaktadırlar (Tutar 2016).

2.3. Alternatif Yatırım Araçları

Büyük miktarlardaki fiziki paralarla işlem yapmak zor olduğundan, fiziki paranın transferindeki zorlukların ve işlem maliyetinin yüksek olmasının yatırımcıları zorladığını söyleyebiliriz. Bu sebeple yatırımcılar, teknolojik gelişmeler sayesinde fiziki olmayan, herhangi bir otorite tarafından kısıtlanmayan, yasal düzenlemelere tabi olmayan, işlem maliyeti gerektirmeyen güvenilir dijital yatırım araçlarına yönelmektedirler. Bu aşamada kripto paralar en çok tercih edilen alternatif yatırım aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.1. Bitcoin

İnternet üzerinden yapılan ülke içi ve uluslararası mal ve hizmet alımları, para transferinde bazı dijital para ve kripto para kavramlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur ve bu tarz paraların kullanılması oldukça yaygınlaşmıştır (Özdemir 2021).

Kripto para birimleri, fiziksel olmayan, hızlı, düşük maliyetli ve güvenli bir para transferi sağlayan elektronik ortamlarda işlem gören sanal para birimleri olarak tanımlanabilir (Şahin 2018).

Kriptografi güvenilir bir sistem aracılığıyla verilerin belirli bir sistem doğrultusunda şifrelenerek alıcıya gönderilmesidir (Kuzudişli, Çarıkçı 2021). Blok zincir ise, kripto paraların oluşturulmasının altında yatan teknolojidir (Kaya 2021). Blok zincirleri, bütün dijital işlemlerin, tüm sistem katılımcıları tarafından saklandığı dağıtılmış bir veri tabanıdır (Serçemeli 2018). Blok zincir sisteminde eklenecek her yeni blok o bloktaki düğümler tarafından kaydı doğrulamak için oluşturulan protokol ile kullanılır (Sümer, 2021). Kripto para, banka veya bir finans kurumuna gitmeden doğrudan internet ağı üzerinden kişiden kişiye transfer edilebilen dijital bir paradır (Alkış 2018).

Kripto paralar, teknolojik gelişmelerin etkisiyle 2008 yılından bu yana önemli bir popülerlik kazanmış yatırımcıların ilgi odağı olmuştur (Uçkun, Dal 2021). Kripto para, yapısında özgün şifrelemenin kullanıldığı fiziksel olarak var olmayan dijital para birimidir (Temelli 2019). Kripto para işlemlerinin gerçekleştiği Blockchain

teknolojisi sayesinde yatırımcıların kimlik bilgileri saklı tutulmakta ve hiçbir şekilde Blockchain zincirinden dışarı çıkarılmamaktadır (Topaloğlu 2021).

Kripto paraların değeri piyasada arz ve talep durumuna göre belirlenmektedir (Cengiz 2018). Bitcoin sadece yatırım aracı olarak kullanılmamaktadır (Aslan 2020). Bitcoin aynı zamanda vadeli işlemlerde ödeme aracı temel fonksiyonu olan bir varlıktır (Arıca, Kozak 2020).

Bitcoin, merkezi bir kuruluşa ihtiyaç duymamaktadır. Yani sistemde bir hükümet, organizasyon, banka gibi araçlar yerine sadece internet mevcuttur (Ateş 2016). Kripto para birimleri küresel yatırım aracı olmaları sebebiyle merkez bankalarının prosedürlerine, kısıtlamalarına, denetimlerine tabi değildir (İri 2021). Bitcoin para birimi tamamen dijital ve karmaşık yapıları bir üründür (Yumuşaker 2019). Bunun sebebi, sınırsız Bitcoin üretilmesi nedeniyle zamanla değerini yitirme ihtimalinin önüne geçmektir (Yıldırım 2019). Kripto para bir yazılımdır ve dolayısıyla fiziki bir karşılığı bulunmamaktadır. Kripto paraların alımı ve satımı işlemleri sanal cüzdanlar sayesinde olur (Balıkçı 2021). Piyasada Altcoin adı da verilen birçok kripto para türü vardır (Eren vd., 2020).

3.BÖLÜM

3. BİREYLERİN YATIRIM TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR

Bireyler gelecekte daha iyi bir yaşam sürmek için bugün elde ettikleri gelirlerin tamamını tüketim harcamalarına kullanmayıp yani tasarruf edip, gelirlerinin bir kısmını yatırım araçlarına yönlendirirler (Ayvalı 2014). Bireylerin tasarruf yapma amaçları kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Çoğunlukla bireyler; ev veya araba almak için, iş kurmak veya işi varsa geliştirmek için, yatırım fırsatlarını değerlendirmek için, işini ya da sağlığını kaybettiğinde hayatını devam ettirmek için, emeklilik döneminde ekonomik açıdan rahat bir yaşam sürmek, aile bireylerine daha iyi eğitim fırsatı sunmak için veya seyahat-tatil gibi nedenlerle tasarruf yapabilmektedirler (Yiğit 2015). Bireylerin yaşı, eğitim seviyesi, medeni durumu, çocuk sayısı, mesleği, gelir durumu, bilgi düzeyi, sağlık durumu, yatırımdan beklentileri ve yatırımcının kişiliği, psikolojik durumu, yaşam biçimi, yakın çevresi yatırım tercihlerini etkileyen faktörlerdir.

3.1.Kişisel Unsurlar

Tasarruf sahiplerinin yatırım tercihlerini; yatırımcının bilgi seviyesi, yatırım için ayırdığı zamanı, yatırımcının yaşı, sağlık durumu, yatırımcının mesleği, gelir düzeyi ve yatırımcının kişiliği etkilemektedir (Ayvalı 2014).

3.1.1. Yatırımcının Bilgi Düzeyi ve Zamanı

Yatırım yapmak, yatırımla ilgili gereken bilgiyi toplamayı, elde edilen bilgileri analiz edip yorumlamayı ve yapılacak değerlendirmeler sonucunda karar vermeyi gerektirir. Yatırımcıların doğru ve isabetli yatırım kararları alabilmesi için, yapmak istedikleri yatırımla ilgili tüm bilgilere ulaşarak karar vermeleri gerekmektedir (Bodur 2016). Yatırımcıların bilgi düzeyi ve zamanı yatırım tercihlerini etkileyen en önemli kişisel unsurlardan biridir. Tasarruf sahiplerinin sağlıklı yatırım yapabilmesi için öncelikle yatırım yaptıkları ve yapmak istedikleri finansal yatırım araçları hakkında bilgi sahibi olmaları ve ona göre karar vermeleri

gerekmektedir. Bununla birlikte sahip olunan bilgiler ışığında tercih edilen yatırım aracı için yeterince zaman ayrılması gerekmektedir (Güleç 2019).

Finansal konularda yeterince bilgisi olmayan yatırımcılar yatırım yaparken tercih ettikleri yatırım araçlarını doğru bir şekilde değerlendirilmeyecektir ya da yatırımcı finansal konularda yeterince bilgi ve donanıma sahip olmadığı için yatırım yapmak istediği yatırım aracından vazgeçip çok az bilgi isteyen yatırım aracına yönelecektir (Usul vd., 2002).

3.1.2. Yatırımcının Yaşı ve Sağlık Durumu

Yatırım kararlarını etkileyen bir diğer önemli unsur da yatırımcının yaşıdır. Genç yatırımcılar uzun süreli yatırım yapabilecekleri yatırım araçlarını tercih ederken yaşlı yatırımcılar ise kısa süreli yatırım yapabilecekleri yatırım araçlarını tercih etmektedir. Genç yatırımcılar, tasarruflarının değerini artırmak, hayatlarının ileriki dönemlerini garanti altına almak, yaşam kalitelerini artırmak, yatırım fırsatlarını değerlendirmek için yatırım yapmaya yönelirken, yaşlı ve bir de sağlık sorunları olan yatırımcılar sahip oldukları finansal varlıklarını istedikleri anda kullanabilmek adına daha likit finansal varlıklara yönelebilmektedirler. ABD’de 1978 yılında yapılan bir araştırmada, genç yatırımcıların yaşlı yatırımcılara göre daha riskli yatırım araçlarına yöneldikleri, genellikle genç yatırımcıların yaşlı yatırımcılara göre tasarruflarından daha büyük pay ayırdıkları görülmüştür (Güleç 2019).

3.1.3. Yatırımcının Mesleği ve Gelir Düzeyi

Yatırımcıların yatırım tercihlerini etkileyen kişisel unsurlardan bir diğeri de yatırımcıların mesleği ve gelir düzeyidir. Yüksek gelirli yatırımcılar tasarrufları ile yüksek maliyetli yatırım araçlarına yönelirken, orta veya düşük gelirli yatırımcılar düşük maliyetli yatırım araçlarına yönelmektedir. Yatırımcıların gelir düzeyinin sahip olunan toplam portföy büyüklüğü ve portföy çeşitliliği ile doğru orantılı olduğu söylenebilir. Yüksek gelirli yatırımcılar birçok finansal araca yatırım yaparken orta veya düşük gelirli yatırımcılar ekonomik nedenler sebebiyle kısıtlı sayıda finansal araca yatırım yapmaktadırlar (Ayvalı 2014).

3.1.4. Yatırımcının Kişiliği

Kişilik, bireyleri diğer bireylerden ayıran duygu, düşünce, davranış örüntüleri olarak nitelendirilmektedir. Bireylerin kişilikleri yatırım tercihlerini etkileyen önemli bir faktördür. Kimi yatırımcılar cesurdur ve risk almayı severler ve bu nedenle yatırım aracı tercih ederken getirisi yüksek olan, riskli yatırım araçlarının tercih ederler. Kimi yatırımcılar ise risk alma konusunda çekimserdirler ve bu yüzden risksiz ve aynı zamanda getirisi düşük olan yatırım araçlarını tercih ederler (Ayvalı 2014).

3.2. Finansal Unsurlar

Yatırım tercihlerini etkileyen finansal unsurlar: nakit akımı, risk derecesi, likidite oranı, getiri oranları ve yatırımın süresidir.

3.2.1. Nakit Akımı

Bireyler yatırım yaparken tercih ettikleri yatırım aracının çeşidine göre nakit akımları elde etmektedirler (Ayvalı 2014). Nakit akımı, yatırımcının sahip olduğu hisse senedinden elde ettiği kâr payı ve hisse senedinin satışından elde ettiği gelirdir (Armağan 2007). Nakit akımı, yatırımcılara bilgi veren alternatif performans ölçütlerinden biridir (Caner 2019).

3.2.2. Risk

Risk, Fransızca kökenli olan “riziko” kelimesinden türetilmiştir. Riziko kelimesinin sözlük anlamı ise zarara uğrama tehlikesidir (Özbilgin 2012). Parasal kayıp doğuran bir olayın belirsizliğine veya gerçekleşmesi ihtimali (rastlantısal) olan nedene, duruma risk denilmektedir (Akhisar, Acınan 2016). Risk kavramı, geleneksel toplumda zarara uğrama, tehlike ve kayıp kavramlarını çağrıştıran bir kavramdır. Modern toplumda ise fırsat olarak ve gelir üretme potansiyeli olarak algılanmaktadır (Yarız 2012).

Risk, yatırımın doğasında var olan bir unsurdur. Risk, sermaye kaybı, sermayenin geri ödenmesindeki gecikme, faiz ödemesinin gecikmesi veya hiç gerçekleşmemesi ile ilgili olabilir. Bir yatırım aracının vadesi ne kadar uzun ise riski de o kadar fazladır. Bunun ana sebebi bir yatırım aracının vadesi uzadıkça daha fazla belirsizlik içermesinden kaynaklanmaktadır. Kısaca vade uzadıkça belirsizlik artar,

belirsizlik arttıkça risk seviyesi de artar. Ödeme kapasitesi de risk seviyesini etkileyen bir faktördür. Bir yatırım aracının ödeme kapasitesi ne kadar düşükse riski o kadar yüksektir. Bu faktör yatırım kredi değerliliği / değer yaratma kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Bir yatırım aracının değer yaratma kapasitesi ne kadar düşükse, o yatırım aracının risk derecesi de o kadar yüksektir. Risk, bir yatırım aracının iade taahhüdünün niteliğine göre de değişen bir faktördür. Örneğin sahiplik taahhüdü veren hisse senetlerine yatırım yapmak, tahvil yatırımları gibi borç veren taahhütlerine kıyasla risk seviyesi daha yüksek bir yatırım aracıdır. Risk ve getiri birbiriyle ilişkili kavramlardır. Bir yatırım aracının risk seviyesi ne kadar yüksekse, beklenen getirisi de o kadar yüksek olur. Getirisi yüksek olan bir yatırım aracını tercih eden bir yatırımcı aynı zamanda daha riskli bir yatırım aracını tercih etmiş olacaktır (Ranganatham, Madhumathi 2009).

3.2.2.1. Sistematik Risk

Bir finansal enstrümanın bağlı olduğu şirketin kendi dinamiklerinden kaynaklanmayan, ekonomik, politik veya işletme dışı herhangi bir sebepten ötürü meydana gelen, müdahale edilemeyen risklerdir. Sistematik riskler, önceden bilinemezler, çeşitlendirilemezler ve tamamen önlenemezler (Karan 2004). Sistematik risk kaynakları şunlardır:

- Faiz oranlarındaki değişimler
- Enflasyon
- Döviz kuru artışı – Devalüasyon
- Ekonomik Durgunluk
- Siyasi ve ekonomik krizler
- Maliye ve para politikalarındaki olumsuzluklar
- Savaş
- Doğal Afetler (Karan, 2004).

3.2.2.2. Sistematik Olmayan Risk

Sistematik olmayan riskler, finansal sistemin tamamını değil de belirli bir bölümü, sektör, şirket veya kurumu etkileyen, finansal kurumun kendi dinamiklerinden kaynaklanan ve müdahale edilebilen risklerdir. Sistematik olmayan riskler, finansal piyasaların genelinde meydana gelen olaylardan bağımsızdır ve portföy çeşitlendirmesine gidilerek azaltılabilen risklerdir. Bu risklerin çeşitlendirme ile azaltılabilmesinin temel sebebi, bireysel ve kurumsal yatırımcıların farklı finansal portföylere yatırım yaparak portföy risklerini minimize etme olanağına sahip olmalarından kaynaklanmaktadır (Karan 2004). Sistematik olmayan risk kaynakları şunlardır:

- Firma ile ilgili yasal problemler
- Yönetim hataları / değişiklikler
- Tüketici tercihlerine kayıtsız kalınması
- Ürün tasarımıındaki hatalar
- Firmanın geliştirdiği teknolojinin başarısızlığı
- Başarısız pazarlama kampanyaları (Karan 2004).

3.2.3. Likidite

Likidite, bir finansal aracın para kaybına uğramadan ve zaman kaybetmeden kolayca satılabilir veya pazarlanabilir olma özelliğidir. Tanınmış borsalarda işlem gören şirketlerin hisse senetleri ve tahviller (borsada işlem gören) kolay satılabilen veya pazarlanabilen yatırım araçlarıdır. Banka mevduatları ve ulusal tasarruf sertifikaları pazarlanamayan yatırım araçlarıdır. Çünkü bu yatırım araçlarına sahip olan yatırımcılar için iyi kurulmuş bir ticaret mekanizması yoktur. Bir yatırım aracının alım-satımının kapsamı yatırım aracının piyasadaki arz ve talebine bağlıdır (Ranganatham, Madhumathi 2009).

3.2.4. Getiri Oranları

Bireyler yatırım aracı seçerken yatırım aracının getiri oranlarını dikkate almaktadır. Getiri oranları yatırım kararını etkileyen temel faktörlerden biridir. Bir yatırım aracının getirisi ne kadar yüksek ise riski de o kadar yüksek olacaktır

(Yalçiner 2006). Yatırımcı portföy seçiminde bulunurken portföyün getiri oranını dikkate alır.

Bir portföyün risk-getiri oranı doğru orantılıdır. Yani bir portföyün getiri oranı ne kadar yüksekse o portföyün riskinin de o kadar yüksek olduğu söylenebilir (Sezer vd., 2018).

3.2.5. Yatırımın Süresi

Yatırımcıların yatırım tercihlerini etkileyen faktörlerden bir diğeri de yatırımın süresidir. Gelir düzeyi yüksek olan yatırımcılar uzun vadeli yüksek gelir elde edebilecekleri yatırım araçlarına yönelmek isteyebilirler (İnan 2010). Fakat gelir düzeyi düşük olan yatırımcılar kısa vadeli finansal araçları tercih edecektirler (Döm 2003).

3.3. Çevresel Unsurlar

Bireylerin yatırım tercihlerini etkileyen bir diğ etken de çevresel unsurlardır. Bireyler yatırım yaparken; sosyo-kültürel unsurların, yakın çevre ve ailenin ve diğ çevresel etki gruplarının etkisi altında kalırlar (Usl vd., 2002).

3.3.1. Sosyo-Kültürel Unsurlar

Kültür, bir milletin tarihsel süreç içerisinde oluşturduğu bir toplumu niteleyen ve sonraki nesillere aktarılan her türlü maddi ve manevi kültürel miras olarak tanımlanmaktadır (Usl vd., 2002).

Sosyoloji ve kültürel antropoloji alanında yapılan çalışmalar bireylerin toplumun kültürel değerlerinden ve içinde bulundukları çevreden etkilendiklerini ortaya koymuştur. (Yılmaz 2009).

3.3.2. Yakın Çevre ve Aile

Aile, en az iki kişiden oluşan, toplumun en küçük birimidir. Her birey sahip olduğu ailenin ortaya koyduğu normlardan, düşünce yapısından ve inançlarından etkilenmektedir. Tasarruf sahibi bireyler yatırım yaparken aile bireylerinin etkisi altında kalırlar. Yatırım yapma aşamasında kararsız kalan yatırımcılar aile bireylerinin fikirlerini ve onayını almak isteyebilirler veya aynı aileden başka bir

bireyin yatırım tercihinden etkilenip aynı yatırım aracını tercih edebilirler (Usul vd., 2002).

Yakın çevrenin de yatırım tercihleri üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Örneğin; A yatırım aracı hakkında hiçbir bilgisi olmayan bir yatırımcı yakın çevresinde bulunan bireylerin tavsiyeleri doğrultusunda A yatırım aracını tercih edebilmektedir.

3.3.3. Diğer Çevresel Etki Grupları

Bir birey yatırım kararı alırken tercih etmek istediği yatırım aracı hakkında yeterli bilgi ve donanımına sahip olmayabilir ve bu noktada finansal danışmanlık hizmeti almak isteyen bireyler yatırım yaparken uzman kişiler aracılığıyla istediği yatırım aracını tercih edebilirler ve aynı zamanda zarar etme olasılığını azaltmış olurlar.

3.4. Riske Karşı Yatırımcı Davranışları

Yatırımcılar risk alma seviyelerine göre sınıflandırılabilir. Yatırımcılar riske karşı farklı tutumlara ve değişen seviyelerde risk taşıma kapasitesine sahiptir. Bazı yatırımcılar riskten kaçınırken bazı yatırımcılar ise risk almaya yatkın olurlar. Bu durum yatırımcının geliri, harcaması, kişisel ve çevresel faktörlere, aile büyüklüğüne ve yaş faktörüne göre farklılık göstermektedir. Örneğin; yüksek geliri olan bir yatırımcının risk taşıma seviyesinin yüksek olduğu varsayılır (Ranganatham, Madhumathi 2009).

Bazı yatırımcılar risk almayı severken bazı yatırımcılar risk almaktan kaçınırlar. Yatırımcıların risk karşısında nasıl davranmaları gerektiğini belirleyen birçok kişisel faktör söz konusudur. Riskli bir durum karşısında panik olabilecek, kontrollü davranamayan, zor durumda kalınca ne yapacağını bilemeyen yatırımcılar risk almaktan korktukları için riskten kaçınırlar. Oysaki bilgili ve donanımlı, özgüveni yüksek, riskli bir durum karşısında kontrollü hareket edebilen yatırımcılar risk almayı severler. Risk almaya etki eden faktörlerden biri denetim algısıdır. Risk almaktan çekinen tasarruf sahipleri kendilerine güvenmediklerinden denetimin kendilerinde olmadığı duygusuna kapılırlar ve piyasaların düşüş gösterdiği dönemlerde zarar edecekleri fikrine kapılıp bir an önce sahip oldukları yatırım araçlarını elden çıkarma fikrine kapılabilirler. Oysaki kendine güvenen bir yatırımcı

riskle karşı karşıya kaldığında daha soğukkanlı bir tutum sergileyip sahip olduğu yatırım aracını elinde tutmaya devam edecektir (Küden 2014).

3.4.1. Riski Seven Yatırımcı

Risk ve getiri kavramları birbiriyle ilişkilidir. Yüksek getirili yatırım araçlarının risk taşıma seviyesi de yüksek olur (Ranganatham, Madhumathi 2009). Her yatırımcı yüksek getirili yatırım aracını tercih etmek ister fakat her yatırımcı riskli yatırım aracını tercih edemez. Riski seven yatırımcılar ise her koşulda getirisi en fazla olan yatırım aracını tercih ederler ve yüksek getiri elde edebilmek için risk almaktan kaçınmazlar.

3.4.2. Riskten Kaçan Yatırımcı

Tasarruf sahiplerinin tercih ettikleri yatırım araçları kişiden kişiye farklılık gösterdiği gibi risk alma seviyeleri de farklılık göstermektedir. Kimi yatırımcılar daha yüksek gelir elde edebilmek için riskli yatırım araçlarını tercih ederken kimi yatırımcılar risk almaktan kaçındıkları için getirisi daha düşük olan yatırım aracına yönelebilmektedir. Bu tür yatırımcılar riskten kaçan yatırımcılar olarak nitelendirilmektedir (Anbar, Eker 2009).

3.4.3. Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcı

Bazı tasarruf sahipleri riskli yatırım araçlarını tercih ederken çekimser davranırken kimi tasarruf sahipleri ise riske karşı kayıtsız kalırlar çünkü bu tasarruf sahipleri için risk önemli değildir. Riske karşı kayıtsız kalan tasarruf sahipleri tercih ettikleri portföyün riski ve getirisi paralel olduğu takdirde riskli portföyü tercih edeceklerdir. (Özçelik 2018).

3.5. Bireysel Yatırımcıların Yatırım Yapma Yöntemleri

Tasarruf sahibi bireyler finansal danışmanlık hizmeti almadan veya profesyonel fon yöneticilerinden destek almadan sadece kendi bilgi ve deneyimleri doğrultusunda yatırım yapabildikleri gibi daha profesyonelce yatırım yapabilmek ve zarar etme riskini minimize etmek için uzman kişilerin yönlendirmesine gereksinim duyabilmektedirler.

3.5.1. Tasarrufunu Kendin Yönet Yöntemi

Tasarruf sahibi bireyler kendi imkanları doğrultusunda yatırım analizlerini gerçekleştirip, tasarruflarını yönetebilmektedirler. Fakat bu yöntemin avantajları olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Elmas 2010).

Bu yöntemin avantajları şunlardır;

- Tasarruf sahibi parasının hangi yatırım aracında olduğunu bilir.
- Tasarruf sahibinin elde edeceği getirinin tamamı kendi tercihinin sonucudur.
- Tasarruf sahibi parasını yönetmekten haz alır (Ayvalı 2014).

Dezavantajları;

- Tasarruf sahibinin araştırma maliyeti yüksektir.
- Tasarruf sahibinin yapmış olduğu araştırma yeterli olmayabilir.
- Tasarruf sahibinin yaptığı yatırımın getirisi yeterli büyüklükte olmayabilir.
- Tasarruf sahibi yeterli sayıda finansal araca yatırım yapmadığı takdirde yatırımın riski yeterince dağıtılmayabilir.
- Finansal danışman eksikliği nedeniyle bilinçli yatırım yapamama ve portföy ile yeterince ilgilenmeme durumu söz konusudur (Elmas 2010).

3.5.2. Profesyonel Fon Yöneticilerinden Yararlanma

Yatırımcılar tasarruflarını bir sözleşme çerçevesinde profesyonel fon yöneticisine verip fon yöneticisinin performansını değerlendirirler. Fon yöneticileri ise yatırım araçlarına yönelik finansal yatırım analizlerini gerçekleştirip portföyün karlılık durumunu tahmin ederler. Profesyonel fon yöneticilerinin ödeyeceği komisyon oranı kendi yatırım aracını yöneten yatırımcılara göre daha düşüktür (Ayvalı 2014).

3.6.Literatür Taraması

Bireylerin tercih ettikleri yatırım araçları ve yatırım tercihlerini etkileyen unsurlarla ilgili çeşitli araştırmalar literatürde yer almaktadır. Bireylerin tercih ettikleri yatırım araçları kişiden kişiye farklılık gösterdiği gibi yatırım tercihlerini etkileyen unsurlarda kişiden kişiye değişmektedir.

Yılmaz (2009), çalışmasında yatırımcı davranışlarını etkileyen faktörlerle yatırım kararları arasındaki ilişki bireysel-kurumsal yatırımcı farklılaşmasına değinmiştir. Araştırmanın evrenini Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne üye olan 144 şirket oluşturmaktadır. Bireysel yatırımcılar açısından araştırmanın evreni İstanbul'da ikamet eden yatırımcılardan oluşmaktadır. Çalışmada tesadüfi örneklem yönteminden yararlanılmıştır. Yılmaz (2009), çalışmasında bireysel yatırımcıların %32,3'ü kurumsal yatırımcıların %41,4'ü yatırım aracı olarak yatırım fonunu tercih ettiği bulgusuna ulaşmıştır.

Bireylerin risk alma düzeylerine ilişkin yapılan çalışmalarda bireylerin risk alma düzeylerine etki eden birçok faktörün bulunduğu literatürde yer almaktadır. Anbar ve Eker'e (2009), göre bireylerin genel olarak riskten kaçındıkları ve her bireyin riskten kaçınma derecesinin farklılık gösterdiği, bireylerin risk alma davranışlarına etki eden birçok faktörün söz konusu olduğu, genel olarak bireylerin biyolojik yapısının, kişilik özelliklerinin, demografik ve sosyo ekonomik değişkenlerin bireyin risk alma davranışını etkilemektedir. Bireylerin risk alma davranışları ile medeni durum ilişkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında Anbar ve Eker (2009), medeni durumun yatırım tercihlerini etkileyen önemli demografik özelliklerden biri olduğunu, bekar yatırımcıların daha az sorumluluğa sahip olmaları nedeniyle evli yatırımcılara göre daha fazla risk alabildiklerini, evli bireylerin riskli yatırım araçlarından daha fazla kaçındıklarını belirtmişlerdir. Anbar ve Eker (2009) çalışmasında erkeklerin, finansal risk toleransının kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

İnan (2010), bireysel yatırımcıların yatırım tercihlerini analitik hiyerarşi prosesi ile değerlendirmiştir. Araştırma da 1-9 önem skalası temel alınarak oluşturulan karşılaştırma anketleri 8 yatırım uzmanına yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Elde edilen veriler 'Expert Choice 11' programı aracılığı ile analiz

edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, yatırım tercihlerinde finansal, çevresel ve bireysel faktörler etkili olmaktadır. Yatırım tercihlerinde en fazla risk faktörünün, ikinci olarak ise getiri oranının dikkate alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kahyaoğlu (2011), 1 Ocak 2007 ile 31 Aralık 2009 tarihleri arasında gerçekleştirdiği çalışmada yatırım kararlarına etki eden çeşitli duygusal ve psikolojik faktörlere maruz kalma düzeyi üzerinde cinsiyetin rolüne yer vermiştir. Bu çalışma Marmara bölgesinde ikamet eden 31 bireysel yatırımcı ile gerçekleştirilmiş olup verilerin analizi SPSS 11.5 istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan araştırma verilerine göre kadın yatırımcıların risk algısının erkek yatırımcılardan yüksek olduğu bulgusuna varılmıştır.

Saraç ve Kahyaoğlu (2011), bireysel yatırımcıların risk alma eğilimine etki eden sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerin analizi üzerine araştırma yapmışlardır. Bu araştırma 1 Ocak 2007 ile 31 Aralık 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Marmara bölgesinde ikamet eden 31 bireysel yatırımcının İMKB’de gerçekleştirdikleri hisse senedi alım – satım işlemlerine ilişkin veriler kullanılmıştır. Araştırmada tesadüfi örneklem yönteminden yararlanılmıştır. Bireylerin tercih ettikleri yatırım araçlarına yönelik olarak yapılan araştırmalarda Saraç ve Kahyaoğlu (2011) çalışmasında çocuk sahibi olmayan yatırımcıların risk alma eğiliminin iki çocuk sahibi olan yatırımcılardan düşük, üç çocuk sahibi olan yatırımcılardan yüksek olduğu ve bir çocuk sahibi olan yatırımcıların risk alma eğiliminin ise iki çocuk sahibi olan yatırımcılardan düşük olduğu, üç çocuk sahibi olan yatırımcılardan yüksek olduğu ve iki çocuk sahibi olan yatırımcıların risk alma eğiliminin üç çocuk sahibi olan yatırımcılardan yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Küden (2014), davranışsal finans açısından bireysel yatırım tercihlerini değerlendirmiştir. Araştırma 29 Mart ile 23 Nisan 2014 tarihleri arasında anket gerçekleştirilmiş olup, 437 bireysel yatırımcıya anket yöntemi uygulanmıştır. Araştırma verileri R i386 3.0.2 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada basit tesadüfi örneklem yönteminden yararlanılmıştır. Küden (2014), çalışmasında yatırımcıların %55,84’ü yatırım aracı olarak altını tercih ettiği bulgusuna ulaşmıştır.

Ayvalı (2014), bireysel yatırımcı profili ve yatırımcı tercihlerini araştırmıştır. Araştırma Bartın ili genelinde gerçekleştirilmiş olup toplam 215 banka çalışanına yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Araştırma verileri SPSS ve AMOS programına girilerek analiz verileri elde edilmiştir. Ayvalı (2014), çalışmasında %69,95 oranında yatırımcıların geleneksel yatırım araçlarını (gayrimenkul, altın vb.) tercih ettiklerini ve %71,50 oranında yatırımcıların riskli yatırım araçlarından kaçındıklarını, risksiz yatırım araçlarını tercih ettiklerini belirtmiştir.

Yiğit (2015), yatırım tercihleri ve risk eğilimini araştırmıştır. Araştırma Manisa ilinde bulunan 378 birey ile yüz yüze anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri SPSS 22 istatistik programında değerlendirilmiştir. Yiğit (2015), çalışmasında yatırımcıların %31,4'ünün yatırım aracı olarak altını tercih ettiği bulgusuna ulaşmıştır. Çalışmasında bireylerin risk alma davranışları ile eğitim durumları ilişkisine yer veren Yiğit (2015), çalışmasında bireylerin risk alma seviyeleri ile eğitim seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, yatırımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe riskten daha fazla kaçındıklarını belirtmiştir. Yiğit (2015), çalışmasında bireylerin risk alma davranışları ile çocuk sayısı ilişkisini incelemiştir. Yatırımcıların genel olarak riskten kaçındıklarını ve çocuk sayısı ilişkisi arasında belirgin bir fark olmadığını belirtmiştir. Yiğit (2015) çalışmasında evli yatırımcıların %75,5'inin riskten kaçındığını, bekar yatırımcıların ise %54'ünün riskten kaçındığı sonucuna ulaşmıştır. Yiğit (2015), çalışmasında yatırımcıların risk alma davranışları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve genel olarak yatırımcıların riskten kaçınan bir tavır sergilediklerini belirtmiştir. Yiğit (2015), çalışmasında bireylerin risk alma davranışları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışma sonucu Yiğit (2015)'in çalışmasını desteklemektedir.

Hamurcu (2015), yatırım kararlarının davranışsal finans açısından incelemiştir. Araştırma Mayıs-Haziran 2015 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Araştırmanın evrenini bilgi teknolojileri ve iletişim sektöründe çalışan ve bireysel yatırım yapan 470 kişinin yanıtladığı anketler değerlendirilmeye alınmıştır. Hamurcu (2015), çalışmasında anket katılımcılarının %46'lık bölümü altına, %36'lık bölümü gayrimenkule, %26'lık bölümü döviz, %25'lik bölümü banka mevduatına ve %16'lık bölümü de B Tipi Yatırım Fonuna yatırım yaptıkları sonuçlarına ulaşmıştır.

Kesbiç ve Yiğit (2016), bireysel yatırım tercihlerinde risk faktörünün önemini araştırmışlardır. Araştırma 2016 yılında Manisa ilinde 387 birey ile görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri SPSS istatistik programı ile değerlendirilmiştir. Kesbiç ve Yiğit (2016), çalışmasında yatırımcıların %31,4'ünün yatırım aracı olarak altını tercih ettiği bulgusuna ulaşmıştır.

Aksoy (2018), Türkiye'deki bireysel yatırımcıların yatırım riski tercihlerini etkileyen bireysel faktörlerin analizini gerçekleştirmiştir. Çalışmada Türkiye'de yer alan 508 bireysel yatırımcıya anket yöntemi uygulanmıştır. Araştırma verileri istatistiksel yazılım paketi SPSS kullanılarak analiz edilmiştir. Aksoy (2018), yaş ile risk alma seviyeleri arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu, genç yaştaki yatırımcıların riski daha kolay alabildiklerini ve yaş ilerledikçe riskten kaçınma eğiliminin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Demografik faktörler bireylerin yatırım tercihlerini etkileyen önemli unsurlardandır. Cinsiyet faktörünün yatırım tercihleri üzerindeki etkisi araştırıldığında literatürde, cinsiyet faktörünün yatırım tercihleri üzerindeki etkisinin incelendiği birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Bayrakdaroğlu ve Kuyu (2018), farklı demografik profillerdeki kadınların yatırım kararlarına ilişkin finansal risk algılarını incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden durum deseni kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemi tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Çalışmanın örneklemi finansal okur yazarlığı olan 24 kadın yatırımcıdan oluşmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler; başlıca örüntüleri belirleme, kodlama ve kategorilere ayırma işlemlerini kapsayan içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Bayrakdaroğlu ve Kuyu (2018), çalışmasında kadın yatırımcıların neden riskten kaçındıklarını araştırmıştır ve kadın yatırımcıların finansal risk toleranslarının en çok sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerden, insan sermayesi- bilgi düzeyinden, kişilik yapısından ve psikolojik önyargılardan etkilendiği bulgusuna ulaşmıştır.

Ören (2018), Aydın ilindeki finansal piyasa yatırımcılarının profilinin belirlenmesine yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın evrenini Aydın ilinde ve ilçelerinde ikamet eden 400 kişiye anket yöntemi uygulanmıştır. Araştırma

verileri SPSS V22.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre geleneksel yatırım yöntemlerinden altın en çok tercih edilen yatırım aracı olmuştur.

Özçelik (2018), bireysel yatırımcıların finansal yatırım tercihlerinin davranışsal finans açısından değerlendirmiştir. Araştırma 30 Mart 2018 -28 Nisan 2018 tarihleri arasında, İstanbul'da bulunan 1002 bireysel yatırımcıya anket yöntemi uygulanmıştır. Araştırma verileri SPSS 21.0 istatistik programı aracılığıyla, Faktör Analizi, Bağımsız T Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Post-Hoc (Tukey Testi) testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en çok tercih edilen yatırım aracı altın, mevduat ve döviz olmuştur. Yatırımcılar yatırım yaparken genel olarak internet, gazete ve televizyondan elde ettikleri bilgiler doğrultusunda gerçekleştirmişlerdir.

Caner (2019), bireysel yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyen faktörleri araştırmıştır. Çalışma, Ağustos-Aralık (2018) tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Araştırma verileri istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Caner (2019), araştırma sonucuna göre çoğunlukla risk unsurunun ve ikinci olarak getiri oranının yatırım tercihlerini etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bekar yatırımcıların evli yatırımcılara oranla daha fazla risk alma eğiliminde olduğu sonucuna varılmıştır.

Atak (2020), yatırımcıların davranışsal finans eğilimlerinin bireysel yatırımcı kararlarına göre incelemiştir. Araştırma 2018 yılında Temmuz, Ağustos ve Eylül ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni Muğla ilinde faaliyet gösteren otel işletmeleri ve seyahat acentelerinde çalışan yöneticilerden oluşmaktadır. Araştırmada anket yöntemi uygulanmış olup 548 adet anket araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en çok tercih edilen yatırım araçları döviz, altın ve gayrimenkul olmuştur. Katılımcılar yatırım yaparken en fazla “internet”, “yatırım danışmanlarının tavsiyeleri” ve “aracı kurum analiz ve raporlarından” yararlanmıştır. İnternetin payı %75,4 oranındadır.

Afşar (2020), bireysel yatırımcı profili ve yatırımcı tercihleri üzerine araştırma yapmıştır. Araştırmanın örnekleme kolayda örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Araştırma Ankara ilinde bulunan 300 bireysel yatırımcının katılımıyla

gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır ve alınan veriler SPSS istatistik programı ile analiz edilmiştir. Afşar (2020), çalışmasında portföy takibinde en çok kullanılan bilgi kaynağının internet olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öztürk (2021), cinsiyetin bireysel yatırım kararlarına etkisini araştırmıştır. Araştırmada Türkiye’de yer alan 508 bireysel yatırımcının anket verisine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler SPSS yazılım paketi kullanılarak analiz edilmiştir. Öztürk (2021), çalışmasında kadın ve erkek katılımcıların risk alma seviyesi bakımından anlamlı bir fark gözlemlemiştir. Kadın yatırımcıların riski ve getirisi düşük olan yatırım araçlarını tercih ettiğini erkek yatırımcıların ise riski ve getirisi yüksek olan yatırım araçlarını tercih ettiği bulgusuna ulaşmıştır.

4. BÖLÜM

4.SAĞLIK SEKTÖRÜNDEKİ SERBEST MESLEK MENSUBU BİREYLERİN YATIRIM TERCİHLERİNDE COVID-19’UN ETKİSİ: SİVAS İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

4.1.Yöntem

4.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı COVID-19 salgınının serbest meslek mensubu sağlık çalışanlarının yatırım tercihlerini ne derece etkilediğini araştırmaktır.

Sivas ilinde daha önce serbest meslek mensubu sağlık çalışanlarının yatırım tercihlerinde COVID-19’un etkisi üzerine herhangi bir araştırma yapılmamış olması ve sağlık çalışanlarının COVID-19’un etkisi ile ilgili görüşlerinin alınmış olması bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

4.1.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Sivas ilinde sağlık sektöründeki tüm serbest meslek mensubu bireyler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise 2022 yılı itibariyle Sivas ilinde sağlık sektöründe serbest meslek mensubu olarak çalışan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 101 bireyden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi, olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniklerinden biri olan kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi, diğer örnekleme yöntemlerine kıyasen daha kolay, ucuz ve hızlı bir şekilde veri toplamaya olanak sağlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2014). Bu yüzden çalışma grubunun belirlenmesinde kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma Serbest Meslek Mensubu Sağlık çalışanları ile sınırlandırılmış olup Sivas’ın merkezin de bulunan ve kolay ulaşılabilecek bireylere ulaşılmıştır.

4.1.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket çalışmasına 101 serbest meslek mensubu sağlık çalışanı (doktor, diş hekimi, eczacı,

psikolog, psikiyatrist) katılmıştır ve 101 anket analize tabi tutulmuştur. Anket uygulaması yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sorularında 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin tercih edilmesinin sebebi ise diğer ölçekleme yöntemlerine kıyasla daha kolay ve güvenilir olmasıdır (Caner, 2019). Bu ölçek SPSS programına Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5), şeklinde seçenekler sunulmuştur. Ölçek de yer alan sorular Nilgün Yılmaz (2009), Murat Küden (2014), Mehmet Yiğit (2018) ve Çağrı Hamurcu (2015)’nin tez çalışmasından alınmış olup, katılımcılara hitaben açık ve anlaşılır bir şekilde oluşturulmuştur. Anket formu ön bilgi yazısı ile başlamakta ve 25 çoktan seçmeli sorudan meydana gelmektedir. Anket formunun ilk 6 sorusu katılımcıların demografik bilgilerini içermektedir. Sonraki 14 soru katılımcıların aylık gelirini, aylık tasarruf tutarı, COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tasarruf edilen yatırımların toplam değeri, COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tercih edilen yatırım araçları, yatırım yapma süresini, tasarruf yapma amacını, finansal piyasaları yakından takip edip etmedikleri, finansal piyasaları takip etme süreleri, finansal piyasa konusundaki bilgi seviyelerini, COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde yatırım yaparken yararlanılan bilgi kaynakları, COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde yatırım kararı alırken göz önünde bulundurulan faktörler, COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde yatırım kararlarının gözden geçirilme sıklığını, risk alma seviyesini, yatırımların risk durumunu öğrenmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Son 5 soru ise finansal farkındalığı ölçmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Araştırmada 25 çoktan seçmeli sorudan oluşan anket formu EK 1’e verilmiştir.

4.1.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü Hukuk Müşavirliği Etik Kurul kararı onayı ile 1 Ocak-15 Şubat 2022 tarihleri arasında Sivas ilinde çalışan, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 101 serbest meslek mensubu sağlık çalışanına yüz yüze anket yoluyla uygulanmış ve araştırmanın verileri bu suretle elde edilmiştir. Elde edilen

veriler bilgisayar ortamında IBM SPSS 23.0 istatistiksel paket programına aktarılarak analize hazır hale getirilmiştir.

4.1.5. Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin çeşitli demografik özelliklerine göre dağılımları frekans tabloları oluşturularak belirlenmiştir. Sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin yatırım araçları hakkındaki bilgi düzeylerinin ve yatırım kararı alırken dikkate aldıkları bazı noktaların COVID-19 öncesi ve sonrası döneme göre dağılımları ise frekans tabloları ve çapraz tablolar (Crosstabs) oluşturularak incelenmiştir. Çapraz tablolarda görülen frekans dağılımlarının istatistiksel olarak farklılık gösterip göstermediği ise Ki-kare bağımsızlık testi kullanılarak analiz edilmiştir. 2x2 boyutundaki çapraz tabloların Ki-kare test istatistiği Yates süreklilik düzeltmesi kullanılarak hesaplanmıştır. İstatistiksel yöntemlerin uygulanmasında IBM SPSS 23.0 paket programından yararlanılmıştır.

4.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada alternatif hipotezler test edilmiştir. İstatistiksel analizler sonucunda “Kabul” ya da “Red” edilen hipotezler alternatif hipotezlerdir. Araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilen hipotezlerden bireylerin risk alma davranışlarının demografik özellikler ile ilişkisi bakımından incelemeye dayalı hipotezler yedi başlık altında incelenmiştir. Bireylerin finansal bilgi seviyesi ile demografik özellikleri ile ilişkisi bakımından incelemeye dayalı hipotezler üç başlık altında incelenmiştir. Bireylerin risk alma davranışları ile finansal bilgi seviyesi ilişkisi bakımından incelemeye dayalı hipotez tek başlık altında incelenmiştir. COVID-19 öncesi dönemde ve COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile demografik özellikler bakımından incelemeye dayalı hipotezler on üç başlık altında incelenmiştir. COVID-19 öncesi dönemde ve COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ilişkisini incelemeye dayalı hipotezler iki başlık altında incelenmiştir. Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tercih ettikleri yatırım araçları, yatırım kararı alırken dikkate aldıkları faktörler, yatırım yaparken dikkate aldıkları bilgi kaynakları, gelir

düzeyleri tasarruf için ayırdıkları gelir miktarında, yaptıkları yatırımların toplam değerini incelemeye dayalı hipotezler ise altı başlık altında incelenmiştir.

H₁: Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde gelir düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.

H₂: Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tasarruf için ayırdıkları gelir miktarında anlamlı bir farklılık vardır.

H₃: Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde yaptıkları yatırımların toplam değerinde anlamlı bir farklılık vardır.

H₄: Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tercih ettikleri yatırım araçlarına ilişkin anlamlı bir farklılık vardır

H₅: Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrasında yatırım yaparken dikkate aldıkları bilgi kaynaklarına ilişkin anlamlı bir farklılık vardır

H₆: Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrasında yatırım kararı alırken dikkate aldıkları faktörlere ilişkin anlamlı bir farklılık vardır.

Bireylerin risk alma davranışlarının demografik özellikler ile ilişkisi bakımından incelemeye dayalı hipotezler şu şekildedir;

H₇: Bireylerin risk alma davranışlarının demografik özellikler ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{7, a}: Bireylerin risk alma davranışlarının yaş ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{7, b}: Bireylerin risk alma davranışlarının cinsiyet ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{7, c}: Bireylerin risk alma davranışlarının medeni durum ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{7, d}: Bireylerin risk alma davranışlarının meslek ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{7, e}: Bireylerin risk alma davranışlarının eğitim düzeyi ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{7, f}: Bireylerin risk alma davranışları ile çocuk sayısı ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

Bireylerin finansal bilgi seviyesi ile demografik özellikleri ile ilişkisi bakımından incelemeye dayalı hipotezler şu şekildedir;

H₈: Bireylerin finansal bilgi seviyesi ile demografik özellikleri ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{8, a}: Bireylerin finansal bilgi seviyesi ile cinsiyet ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{8, b}: Bireylerin finansal bilgi seviyesi ile eğitim düzeyi ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

Bireylerin risk alma davranışları ile finansal bilgi seviyesi ilişkisi bakımından incelemeye dayalı hipotez şu şekildedir;

H₉: Bireylerin risk alma davranışları ile finansal bilgi seviyesi ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık vardır.

COVID-19 öncesi dönemde ve COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile demografik özellikler bakımından incelemeye dayalı hipotezler şu şekildedir;

H₁₀: COVID-19 öncesi dönemde ve COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile demografik özellikler arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, a}: COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile cinsiyet ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, b}: COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile cinsiyet ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, c}: COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile yaş ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, ç}: COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile yaş ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, d}: COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile medeni durum ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, e}: COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile medeni durum ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, f}: COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile meslek ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, g}: COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile meslek ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, ğ}: COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile eğitim düzeyi ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, h}: COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile eğitim düzeyi ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, ı}: COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile çocuk sayısı ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10, i}: COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile çocuk sayısı ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

COVID-19 öncesi dönemde ve COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ilişkisini incelemeye dayalı hipotezler şu şekildedir;

H_{11, a}: COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ilişkisi açısından anlamlı bir farklılık vardır.

H_{11, b}: COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ilişkisi anlamlı bir farklılık vardır.

4.3. Bulgular

Araştırmada örnekleme betimlemek amacıyla yer verilen değişkenlere ait frekans ve yüzde değerleri Tablo 1’deki gibi elde edilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu

Cinsiyetiniz?	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	43	42,6
Erkek	58	57,4
Toplam	101	100,0

Tablo 1’deki bulguya göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %57,4’ü erkek katılımcılardan, %42,6’sı ise kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Buna göre, çalışma grubunun cinsiyet gruplarına göre hemen hemen eşit oranda dağıldığı söylenebilir.

Tablo 2. Yaş Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu

Yaşınız?	Frekans	Yüzde (%)
21-30 Yaş	56	55,4
31-40 Yaş	15	14,9
41-50 Yaş	12	11,9
51 Yaş ve Üzeri	18	17,8
Toplam	101	100,0

Tablo 2’de yer alan bulguya göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki bireylerin %55,4’ü 21-30 yaş grubundaki serbest meslek mensubu katılımcılardan, %14,9’u 31-40 yaş grubundaki katılımcılardan, %11,9’u 41-50 yaş grubundaki katılımcılardan, %17,8’i ise 51 yaş ve üzerindeki katılımcılardan meydana gelmektedir. Buna göre, çalışma grubunun genel yaş eğiliminin genç yaş grubu olarak nitelendirilebilecek olan 21-30 yaş aralığında olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Medeni Durum Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu

Medeni Durumunuz?	Frekans	Yüzde (%)
Evli	57	56,4
Bekâr	44	43,6
Toplam	101	100,0

Tablo 3'teki bulguya göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %56,4'ü evli bireylerden, %43,6'sı ise bekâr bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 4. Meslek Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu

Mesleğiniz?	Frekans	Yüzde (%)
Doktor	5	5,0
Eczacı	60	59,4
Diş Hekimi	27	26,7
Psikolog	9	8,9
Toplam	101	100,0

Tablo 4'te yer alan bulguya göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %59,4'ü eczacılardan, %26,7'si diş hekimlerinden, %8,9'u psikologlardan, %5'i ise doktorlardan meydana gelmektedir. Buna göre, çalışma grubunun büyük bir oranını eczacıların oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 5. Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu

Eğitim Düzeyiniz?	Frekans	Yüzde (%)
Lisans	64	63,4
Yüksek Lisans	30	29,7
Doktora	7	6,9
Toplam	101	100,0

Tablo 5’te verilen bulguya göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %63,4’ü lisans mezunu katılımcılardan, %29,7’si yüksek lisans mezunu katılımcılardan, %5,9’u ise doktora mezunu katılımcılardan oluşmaktadır. Buna göre, çalışma grubunun büyük bir çoğunluğunun lisans mezunu olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Hanedeki Çocuk Sayısı Değişkenine İlişkin Frekans Tablosu

Hanenizdeki Çocuk Sayısı?	Frekans	Yüzde (%)
0 Çocuk	54	53,5
1 Çocuk	13	12,9
2 Çocuk	25	24,8
3 Çocuk ve Üzeri	9	8,8
Toplam	101	100,0

Son olarak Tablo 6’daki bulguya göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %53,5’inin hiç çocuk sahibi olmadığı, %12,9’unun 1 çocuğu bulunduğu, %24,8’inin 2 çocuğu bulunduğu, %8,8’inin ise en az üç çocuğu bulunduğu söylenebilir.

Bu kısımda sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin yatırım araçları hakkındaki bilgi düzeyleri ile birlikte yatırım kararı alırken dikkate aldıkları bazı noktalara yönelik sorulara verdikleri cevapların dağılımı sunulmuştur.

Tablo 7. Yatırım Yapma Süresine Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Soru	Cevaplar	Frekans	Yüzde
Kaç yıldır yatırım araçlarına yatırım yapmaktasınız?	Hiç	6	5,9
	1 Yıldan Az	17	16,9
	1-3 Yıl Arası	32	31,7
	3-6 Yıl Arası	16	15,8
	6-10 Yıl Arası	9	8,9
	10 Yıl Üzeri	21	20,8
	Toplam	101	100,0

Tablo 7’deki frekans dağılımı bulgularına göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %5,9’u hiç yatırım yapmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %16,9’u 1 yıldan az bir süredir, %31,7’si 1-3 yıl kadar bir süredir, %15,8’i 3-6 yıl kadar bir süredir, %8,9’u 6-10 yıl kadar bir süredir, %20,8’i ise 10 yıldan fazla bir süredir yatırım yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 8. Tasarruf Yapma Amacına Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Soru	Cevaplar		Frekans	Yüzde
Tasarruf yapma amacınız nedir?	Ev-Araba almak	Hayır	58	57,4
		Evet	43	42,6
	İşimi ya da hayatımı kaybettiğimde hayatımı idame ettirmek	Hayır	58	57,4
		Evet	43	42,6
	Emeklilikte iyi bir yaşam sürmek	Hayır	67	66,3
		Evet	34	33,7
	Aile bireyleri için daha iyi bir eğitim fırsatı sunmak	Hayır	66	65,3
		Evet	35	34,7
	Karşıma çıkabilecek yatırım fırsatlarını değerlendirmek	Hayır	72	71,3
		Evet	29	28,7
	Seyahat, tatil gibi nedenler	Hayır	83	82,2
		Evet	18	17,8
	Kendi işimi kurmak ya da geliştirmek için	Hayır	71	70,3
		Evet	30	29,7
	Toplam		101	100,0

Tablo 8’deki bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin tasarruf yapma amaçları arasında öne çıkan amaçlar %42,6’lık bir oranla “Ev-araba almak” ve “İşimi ya da hayatımı kaybettiğimde hayatımı idame ettirmek” seçenekleri olmuştur. Bunları %34,7’lik oranla “Aile bireyleri için daha iyi bir eğitim fırsatı sunmak” seçeneği, %33,7’lik oranla “Emeklilikte iyi bir yaşam sürmek” seçeneği, %29,7’lik oranla “Kendi işimi kurmak ya da geliştirmek için” seçeneği ve %28,7’lik oranla “Karşıma çıkabilecek yatırım fırsatlarını değerlendirmek” seçeneği izlemektedir. Katılımcıların tasarruf yapma amaçları arasında en az oranda katıldıkları seçenek ise %17,8 ile “Seyahat, tatil gibi nedenler” seçeneği olmuştur.

Tablo 9. Finansal Piyasaları Takip Etme Durumuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Soru	Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Finansal piyasaları takip ediyor musunuz?	Hiç Takip Etmem	10	9,9
	Nadiren Takip Ederim	25	24,8
	Ara sıra Takip Ederim	42	41,6
	Yakından Takip	24	23,8
	Toplam	101	100,0

Tablo 9’da verilen bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %41,6’sı finansal piyasaları ara sıra takip ettiğini, %24,8’i nadiren takip ettiğini, %23,8’i yakından takip ettiğini, %9,9’u ise hiç takip etmediğini ifade etmişlerdir. Buna göre, çalışma grubunda yer alan bireylerin finansal piyasaları takip etme sıklığının çok da yüksek olmadığı söylenebilir.

Tablo 10. Finansal Piyasa Hakkındaki Bilgi Düzeyine Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Soru	Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Finansal piyasa konusundaki bilgi seviyenizi hangi düzeyde buluyorsunuz?	Az; piyasa hakkında fazla bilgi sahibi değilim.	35	34,7
	Sınırlı; belli başlı yatırım araçlarını tanıyorum ama bu konuda bilgim sınırlı.	31	30,7
	Orta düzey bilgi sahibiyim.	29	28,6
	Gelişmiş; portföy çeşitlemesinin önemini bilecek kadar deneyim sahibiyim.	4	4,0
	Uzman; piyasayı sürekli takip ediyorum. Bu konuda derin bilgiye sahibim.	2	2,0
	Toplam	101	100,0

Tablo 10’da yer alan bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %34,7’si finansal piyasa hakkındaki bilgi seviyesini “az” olarak nitelendirmekte ve piyasa hakkında fazla bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmektedirler. Katılımcıların %30,7’si finansal piyasa hakkındaki bilgi seviyesini “sınırlı” olarak nitelendirerek belli başlı yatırım araçlarını tanıdıklarını ama bu konuda bilgilerinin sınırlı olduğunu belirtmektedirler. Katılımcıların %28,6’sı finansal piyasa hakkındaki bilgi seviyesini “orta” olarak nitelendirirken sadece %4’ü finansal piyasa hakkındaki bilgi seviyesini “gelişmiş” olarak nitelendirmekte ve portföy çeşitlemesinin önemini bilecek kadar deneyim sahibi olduklarını ifade etmektedirler. Son olarak, finansal piyasa hakkındaki bilgi seviyesini “uzman” olarak nitelendiren ve piyasayı sürekli takip ettiğini, bu konuda derin bilgiye sahip olduğunu ifade eden katılımcıların oranı ise sadece %2 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 11. Risk Alma Durumuna Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Soru	Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Risk almayı sever misiniz?	Her Zaman	5	5,0
	Genellikle	10	9,9
	Bazen	36	35,6
	Nadiren	32	31,7
	Hiçbir Zaman	18	17,8
	Toplam	101	100,0

Tablo 11’deki bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %5,0’i her zaman, %9,9’u genellikle, %35,6’sı bazen, %31,7’si nadiren, %17,8’i ise hiçbir zaman risk almadığını ifade etmişlerdir. Buna göre, çalışma grubunda yer alan bireylerin büyük oranda risk almaktan kaçındıkları söylenebilir.

Tablo 12. Kullanılan Yatırım Aracı Hakkındaki Bilgi Düzeyine Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Soru	Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Yaptığınız yatırım aracı hakkındaki bilgi seviyenizi hangi düzeyde buluyorsunuz?	Çok İyi Düzeyde	3	3,0
	İyi Düzeyde	16	15,8
	Orta Düzeyde	43	42,6
	Az Düzeyde	39	38,6
	Toplam	101	100,0

Tablo 12’de verilen bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireyler yaptığı yatırım aracı hakkındaki bilgi seviyelerinin %3,0 oranında çok iyi düzeyde olduğunu, %15,8 oranında iyi düzeyde olduğunu, %42,6 oranında orta düzeyde olduğunu, %38,6 oranında az düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 13. Yatırım Aracının Kısa-Uzun Dönem Getirisine Yönelik İfadeye Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

İfade	Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Yatırım araçlarında kısa dönemde yüksek getiri elde etmek yerine uzun dönemde sağlanacak istikrarlı getiriyi hedeflerim.	Kesinlikle Katılıyorum	27	26,7
	Katılıyorum	48	47,5
	Kararsızım	14	13,9
	Katılmıyorum	9	8,9
	Kesinlikle Katılmıyorum	3	3,0
	Toplam	101	100,0

Tablo 13’teki bulgulara göre, “Yatırım araçlarında kısa dönemde yüksek getiri elde etmek yerine uzun dönemde sağlanacak istikrarlı getiriyi hedeflerim” ifadesine araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin

%26,7'si kesinlikle katıldığını belirtirken, %47,5'i ifadeye katıldığını ifade etmişlerdir.

Buna göre, çalışma grubunun toplamda %74,2 gibi büyük bir çoğunluğu yatırım araçlarında kısa dönemde yüksek getiri yerine uzun dönemde istikrarlı getiriyi tercih etmektedirler. Verilen ifadeye verilen diğer cevaplar incelendiğinde ise, kararsız olduğunu belirten katılımcıların oranının %13,9 olduğu, ifadeye katılmadığını belirten katılımcıların oranının %8,9 olduğu, ifadeye kesinlikle katılmadığını belirten katılımcıların oranının ise sadece %3,0 olduğu görülmektedir.

Tablo 14. Yatırım Araçlarının Uzun Dönem Kazancına Yönelik İfadeye Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

İfade	Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Uzun dönemde kazanç elde edilecekse, yönetilen portföyde kısa dönemde meydana gelecek önemli iniş çıkışlar göz ardı edilebilir.	Kesinlikle Katılıyorum	11	10,9
	Katılıyorum	56	55,4
	Kararsızım	16	15,8
	Katılmıyorum	14	13,9
	Kesinlikle Katılmıyorum	4	4,0
	Toplam	101	100,0

Tablo 14'te yer alan bulgulara göre, “Uzun dönemde kazanç elde edilecekse, yönetilen portföyde kısa dönemde meydana gelecek önemli iniş çıkışlar göz ardı edilebilir” ifadesine araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %10,9'u kesinlikle katıldığını belirtmiş, %55,4'ü ise ifadeye katıldığı yönünde görüş ifade etmiştir. Buna göre, katılımcıların toplamda %66,3 gibi bir çoğunluğu uzun dönemde kazanç elde edilecekse, yönetilen portföyde kısa dönemde meydana gelecek önemli iniş çıkışların göz ardı edilebileceğini düşünmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %15,8'i ifadeye karşı kararsız olduğunu, %13,9'u ifadeye katılmadığını, %4,0'ü ise ifadeye kesinlikle katılmadığını belirtmektedir.

Tablo 15. Yatırımlarda Beklenen Getirinin Elde Edilememesinin Nedenlerine Yönelik Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

Soru	Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Yatırımlarınızda beklediğiniz getirinin elde edilememesinin nedeni konusunda aşağıdaki etkenlerin hangisinin önemli olduğunu düşünüyorsunuz?	Kendi değerlendirmemin yanlış olduğunu düşünüyorum.	40	39,6
	Biraz kendimin biraz da danışmanımın etkisi olduğunu düşünüyorum.	17	16,8
	Yatırımlarımda uzman olmayan kişilerin etkisi oldu.	9	8,9
	Şans faktörü etkili oldu.	27	26,7
	Ülkemizin ekonomik politikaları etkili oldu.	4	4,0
	Global faktörler etkili oldu.	4	4,0
	Toplam	101	100,0

Tablo 15'teki bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %39,6'sı yatırımlarında bekledikleri getirinin elde edilememesinin nedeni olarak kendi değerlendirmelerinin yanlış olduğunu düşünürken %26,7'si ise şans faktörünün bu durumda etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Yine katılımcıların %16,8'i yatırımlarında bekledikleri getirinin elde edilememesinin nedeninin kısmen kendisi kısmen de danışmanı olduğunu ifade ederken, %8,9'u ise yatırımlarında uzman olmayan kişilerin etkili olmasının bu duruma sebebiyet verdiğini belirtmişlerdir. Yatırımlarında bekledikleri getirinin elde edilememesinin nedeninin ülkemizin ekonomik politikaları ve global faktörler olduğunu ifade eden katılımcıların her ikisinin oranı da %4,0 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 16. Önemli Bir Yatırım Kararı Alırken Göz Önüne Alınan Noktalara Yönelik Verilen Cevapların Frekans Dağılımı

İfade	Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Önemli bir yatırım kararı alırken;	Öncelikle yatırımın değer kazanma olasılığı ile ilgilenirim.	47	46,5
	Yatırımın sağlayacağı kazanca olası kayıptan daha fazla önem veririm.	15	14,9
	Kararsızım.	10	9,9
	Yatırımın olası kaybına sağlayacağı kazançtan daha fazla önem veririm.	15	14,9
	Öncelikle yatırımın değer kaybetme olasılığı ile ilgilenirim.	14	13,9
	Toplam	101	100,0

Tablo 16’da verilen bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin %46,5’i önemli bir yatırım kararı alırken öncelikle yatırımın değer kazanma olasılığı ile ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Buna göre katılımcıların yarıya yakın bir kısmı yatırım kararı alırken önceliklerinin yatırımın değer kazanma ihtimali olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %14,9’u yatırımın sağlayacağı kazanca olası kayıptan daha fazla önem verdiğini ifade ederken yine %14,9’u yatırımın olası kaybına sağlayacağı kazançtan daha fazla önem verdiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte katılımcıların %9,9’u kararsız oldukları, %13,9’u ise önemli bir yatırım kararı alırken öncelikle yatırımın değer kaybetme olasılığı ile ilgilendikleri yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 17. COVID-19 Öncesi ve COVID-19 Sonrası Gelir Düzeyine İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları

Gelir Düzeyi	COVID-19 Öncesi		COVID-19 Sonrası		χ^2	p
	f	%	f	%		
10.000 TL altı	45	44,5	42	41,6	0,933	0,920
10.000-19.999 TL	35	34,7	34	33,7		
20.000-29.999 TL	10	9,9	13	12,9		
30.000-39.999 TL	6	5,9	5	5,0		
40.000 TL ve üzeri	5	5,0	7	6,9		
Toplam	101	100,0	101	100,0		

Tablo 17’de yer alan bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin COVID-19 öncesi dönemdeki gelir düzeyleri göz önüne alındığında, katılımcıların %44,5’i aylık gelirinin 10.000 TL’nin altında, %34,7’si aylık gelirinin 10.000-19.999 TL aralığında, %9,9’u aylık gelirinin 20.000-29.999 TL aralığında, %5,9’u aylık gelirinin 30.000-39.999 TL aralığında, %5,0’i ise aylık gelirinin 40.000 TL ve üzerinde olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların COVID-19 sonrası dönemdeki gelir düzeylerinin dağılımı göz önüne alındığında ise, %41,6’sının aylık gelirinin 10.000 TL’nin altında, %33,7’sinin aylık gelirinin 10.000-19.999 TL aralığında, %12,9’unun aylık gelirinin 20.000-29.999 TL aralığında, %5,0’inin aylık gelirinin 30.000-39.999 TL aralığında, %6,9’unun aylık gelirinin 40.000 TL ve üzerinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların aylık gelir düzeylerinin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemdeki dağılımları arasında görülen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,933$; $p=0,920>0,05$). Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde gelir düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığından ($\chi^2=0,933$; $p=0,920>0,05$) araştırma sonucu H_1 hipotezini desteklememektedir.

Tablo 18. COVID-19 Öncesi ve Sonrası Tasarruf İçin Ayrılan Gelir Miktarına İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları

Soru	Gelir Düzeyi	COVID-19 Öncesi		COVID-19 Sonrası		χ^2	p
		f	%	f	%		
Aylık gelirinizin ne kadarlık kısmını tasarruf etmek için ayırıyorsunuz?	Hiç	13	12,9	13	12,9	0,269	0,992
	%10	26	25,7	29	28,7		
	%25	28	27,7	27	26,7		
	%50	24	23,8	22	21,8		
	%75+	10	9,9	10	9,9		
	Toplam	101	100,0	101	100,0		

Tablo 18'deki bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin COVID-19 öncesi dönemde aylık gelirlerinin ne kadarlık bir kısmını tasarruf etmek için ayırdıklarına ilişkin yöneltilen soruya verdikleri cevapların dağılımı dikkate alındığında, katılımcıların %12,9'u aylık gelirinden hiç tasarruf için ayırmadığını, %25,7'si aylık gelirinin %10'unu tasarruf için ayırdığını, %27,7'si aylık gelirinin %25'ini tasarruf için ayırdığını, %23,8'i aylık gelirinin %50'sini tasarruf için ayırdığını, %9,9'u ise aylık gelirinin %75 veya daha fazlasını tasarruf için ayırdığını belirtmişlerdir. Katılımcıların COVID-19 sonrası dönemde tasarruf için aylık gelirlerinden ayırdıkları miktarların dağılımı göz önüne alındığında ise, katılımcıların yine %12,9'unun aylık gelirinden hiç tasarruf için ayırmadığı, %28,7'sinin aylık gelirinin %10'unu tasarruf için ayırdığı, %26,7'sinin aylık gelirinin %25'ini tasarruf için ayırdığı, %21,8'inin aylık gelirinin %50'sini tasarruf için ayırdığı ve %9,9'unun ise aylık gelirinin %75'ini veya daha fazlasını tasarruf için ayırdığı görülmektedir. Katılımcıların COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde aylık gelirlerinden tasarruf için ayırdıkları miktarların dağılımları arasında gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=0,269$; $p=0,992>0,05$).

COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tasarruf için ayrılan gelir miktarına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığından ($\chi^2=0,269$; $p=0,992>0,05$) araştırma sonucu H_2 hipotezini desteklememektedir.

Tablo 19. COVID-19 Öncesi ve Sonrası Yatırımların Toplam Değerine İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları

Soru	Yatırım Değeri	COVID-19 Öncesi		COVID-19 Sonrası		χ^2	p
		f	%	f	%		
Tasarruf ettiğiniz yatırımların (nakit para, döviz, altın, hisse senedi, mevduat, bono vs.) toplam değeri ne kadardır?	10.000 TL'den az	40	39,6	39	38,6	1,943	0,925
	10.000-24.999 TL	12	11,9	11	10,9		
	25.000-49.999 TL	7	6,9	10	9,9		
	50.000-99.999 TL	9	8,9	9	8,9		
	100.000-249.999 TL	16	15,8	11	10,9		
	250.000-499.999 TL	7	6,9	9	8,9		
	500.000 TL ve üzeri	10	9,9	12	11,9		
	Toplam	101	100,0	101	100,0		

Tablo 19'daki bulgulara göre, araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin COVID-19 öncesi dönemde tasarruf ettikleri yatırımların toplam değerinin dağılımı göz önüne alındığında, katılımcıların %39,6'sı bu miktarın 10.000 TL'den az olduğunu, %11,9'u bu miktarın 10.000-24.999 TL arasında olduğunu, %6,9'u bu miktarın 25.000-49.999 TL arasında olduğunu, %8,9'u bu miktarın 50.000-99.999 TL arasında olduğunu, %15,8'i bu miktarın 100.000-249.999 TL arasında olduğunu, %6,9'u bu miktarın 250.000-499.999 TL arasında olduğunu, %9,9'u ise bu miktarın 500.000 TL veya üzerinde olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların COVID-19 sonrası dönemde tasarruf ettikleri yatırımların toplam değerinin dağılımı göz önüne alındığında ise, katılımcıların %38,6'sının bu miktarının 10.000 TL'den az olduğu, %10,9'unun bu miktarının 10.000-24.999 TL arasında olduğu, %9,9'unun bu miktarının 25.000-49.999 TL arasında olduğu, %8,9'unun bu miktarının 50.000-99.999 TL arasında olduğu, %10,9'unun bu miktarının 100.000-249.999 TL arasında olduğu, %8,9'unun bu miktarının 250.000-499.999 TL arasında olduğu, %11,9'unun ise bu miktarının 500.000 TL veya üzerinde olduğu söylenebilir.

Katılımcıların COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tasarruf ettikleri yatırımların toplam değerinin dağılımları arasında gözlenen bu farklılık ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,943$; $p=0,925>0,05$). COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde yatırımların toplam değerine ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığından ($p=0,925>0,05$) araştırma sonucu H_3 hipotezini desteklememektedir.

Tablo 20. COVID-19 Öncesi ve COVID-19 Sonrası Tercih Edilen Yatırım Araçlarına İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları

Soru	Yatırım Aracı	Cevap	COVID-19 Öncesi		COVID-19 Sonrası		χ^2	p
			f	%	f	%		
Tasarruflarınızı verilen yatırım araçlarından hangisi ile değerlendiriyorsunuz?	Ev/Dükkan	Hayır	75	74,3	78	77,2	0,108	0,743
		Evet	26	25,7	23	22,8		
	Arsa	Hayır	85	84,2	92	91,1	1,643	0,200
		Evet	16	15,8	9	8,9		
	Fiziki Altın	Hayır	77	76,2	80	79,2	0,114	0,735
		Evet	24	23,8	21	20,8		
	Altın Hesabı	Hayır	57	56,4	50	49,5	0,715	0,398
		Evet	44	43,6	51	50,5		
	Döviz	Hayır	64	63,4	61	60,4	0,084	0,772
		Evet	37	36,6	40	39,6		
	Mevduat	Hayır	87	86,1	90	89,1	0,183	0,669
		Evet	14	13,9	11	10,9		
	Repo	Hayır	99	98,0	100	99,0	0,001	0,999
		Evet	2	2,0	1	1,0		
	Hisse Senedi	Hayır	91	90,1	88	87,1	0,196	0,658
		Evet	10	9,9	13	12,9		
	Tahvil/Hazine Bonosu	Hayır	98	97,0	99	98,0	0,001	0,999
		Evet	3	3,0	2	2,0		
	Yatırım Fonu	Hayır	97	96,0	95	94,1	0,105	0,746
		Evet	4	4,0	6	5,9		
	Bireysel Emeklilik	Hayır	84	83,2	84	83,2	0,000	1,000
		Evet	17	16,8	17	16,8		
	Kripto Para	Hayır	92	91,1	83	82,2	2,736	0,048
		Evet	9	8,9	18	17,8		
	Toplam		101	100,0	101	100,0		

Tablo 20’de araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin “Tasarruflarınızı verilen yatırım araçlarından hangisi ile

değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımları verilmiştir. Tablo 20’deki bulgular aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Tasarrufunu değerlendirmede yatırım aracı olarak ev/dükkan kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %25,7 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran azalarak %22,8 olmuştur. Bununla birlikte, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,108$; $p=0,743>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmede yatırım aracı olarak arsayı tercih eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönemde %15,8 olarak, COVID-19 sonrası dönemde ise %8,9 olarak belirlenmiştir. COVID-19 öncesi ve sonrası için gözlenen bu azalış istatistiksel olarak ise anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,643$; $p=0,200>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmek için yatırım aracı olarak fiziki altın kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %23,8 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran azalarak %20,8 şeklinde olmuştur. Diğer taraftan, belirlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=0,114$; $p=0,735>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmede yatırım aracı olarak altın hesabını tercih eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönemde %43,6 olarak, COVID-19 sonrası dönemde ise %50,5 olarak belirlenmiştir. COVID-19 sonrası dönemde COVID-19 öncesi döneme göre gözlenen bu artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,715$; $p=0,398>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmek için yatırım aracı olarak döviz kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %36,6 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %39,6 olarak belirlenmiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=0,084$; $p=0,772>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmede yatırım aracı olarak mevduat kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %13,9 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran azalarak %10,9 olmuştur. Belirlenen bu farklılık istatistiksel olarak ise anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,183$; $p=0,669>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmede yatırım aracı olarak repoyu kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %2,0 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran %1,0 olmuştur. Ki-kare testi sonucuna göre, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=0,001$; $p=0,999>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmek için yatırım aracı olarak hisse senedi kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %9,9 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %12,9 olarak bulunmuştur. Gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,196$; $p=0,658>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmede yatırım aracı olarak tahvil/hazine bonosu kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %3,0 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran %2,0 olmuştur. Ki-kare testi sonucuna göre, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=0,001$; $p=0,999>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmek için yatırım aracı olarak yatırım fonu kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %4,0 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran az miktarda artarak %5,9 olarak bulunmuştur. Gözlenen farklılık ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,105$; $p=0,746>0,05$).

- Tasarrufunu değerlendirmek için yatırım aracı olarak bireysel emekliliği kullanan katılımcıların oranı hem COVID-19 öncesi dönem için hem COVID-19 sonrası dönem için %16,8 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla, katılımcıların yatırım aracı olarak bireysel emekliliği tercih oranları COVID-19 öncesi ve sonrası için aynı olmuştur.

- Son olarak, tasarrufunu değerlendirmek için yatırım aracı olarak kripto para kullanan katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %8,9 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %17,8 olmuştur. Ki-kare testi sonucuna göre, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=2,736$; $p=0,048<0,05$).

Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tercih ettikleri yatırım araçlarına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığından araştırma sonucu H_4 hipotezini desteklememektedir.

Tablo 21. COVID-19 Öncesi ve COVID-19 Sonrasında Yatırım Yaparken Dikkate Alınan Bilgi Kaynaklarına İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları

Soru	Bilgi Kaynağı	Cevap	Covid-19 Öncesi		Covid-19 Sonrası		χ^2	p
			f	%	f	%		
Yatırım yaparken öncelikle yararlandığınız bilgi kaynakları nelerdir?	Aracı Kurumların Analiz ve Raporları	Hayır	86	85,1	80	79,2	0,845	0,358
		Evet	15	14,9	21	20,8		
	Kamuoyu Aydınlatma Platformu	Hayır	97	96,0	92	91,1	1,315	0,251
		Evet	4	4,0	9	8,9		
	Yatırım Danışmanı Tavsiyeleri	Hayır	88	87,1	80	79,2	1,733	0,188
		Evet	13	12,9	21	20,8		
	Kendi Analizlerim	Hayır	46	45,5	42	41,6	1,789	0,496
		Evet	55	54,5	59	58,4		
	Arkadaş/Akraba Tavsiyesi	Hayır	66	65,3	66	65,3	0,000	1,000
		Evet	45	34,7	45	34,7		
	Televizyon	Hayır	76	75,2	75	74,3	0,026	0,871
		Evet	25	24,8	26	25,7		
	İnternet	Hayır	41	40,6	40	39,6	0,021	0,886
		Evet	60	59,4	61	60,4		
	Sosyal Medya	Hayır	75	74,3	72	71,3	0,225	0,635
		Evet	26	25,7	29	28,7		
	Gazete	Hayır	97	96,0	97	96,0	0,000	1,000
		Evet	4	4,0	4	4,0		
Toplam			101	100,0	101	100,0		

Tablo 21’de araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin “Yatırım yaparken öncelikle yararlandığınız bilgi kaynakları nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımları verilmiştir. Tablo 21’deki bulgular aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının aracı kurumların analiz ve raporları olduğunu ifade eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %14,9 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %20,8 olmuştur. Gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,845$; $p=0,358>0,05$).

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının Kamuoyu Aydınlatma Platformu olduğunu belirten katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönemde % 4,0 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran az miktarda artarak %8,9 olmuştur. Gözlenen farklılık istatistiksel olarak ise anlamlı değildir ($\chi^2=1,315$; $p=0,251>0,05$).

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının yatırım danışmanı tavsiyeleri olduğunu ifade eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %12,9 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %20,8 olarak bulunmuştur. Gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,733$; $p=0,188>0,05$).

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının kendi analizleri olduğunu belirten katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönemde % 54,5 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran artarak %58,4 olmuştur. Ki-kare testi sonucuna göre, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=1,789$; $p=0,496>0,05$).

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının arkadaş/akraba tavsiyesi olduğunu ifade eden katılımcıların oranı hem COVID-19 öncesi hem COVID-19 sonrası dönem için %34,7 olarak bulunmuş ve dolayısıyla COVID-19 öncesi ve sonrası dönem için bir farklılık gözlenmemiştir.

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının televizyon olduğunu ifade eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %24,8 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran %25,7 olarak bulunmuştur. Gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,026$; $p=0,871>0,05$).

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının internet olduğunu belirten katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönemde %59,4 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran %60,4 olmuştur. Ki-kare testi sonucuna göre, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=0,021$; $p=0,886>0,05$).

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının sosyal medya olduğunu ifade eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %25,7 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %28,7 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,225$; $p=0,635>0,05$).

- Yatırım yaparken dikkate aldığı bilgi kaynağının gazete olduğunu ifade eden katılımcıların oranı hem COVID-19 öncesi hem COVID-19 sonrası dönem için %4,0 olarak bulunmuş ve dolayısıyla COVID-19 öncesi ve sonrası dönem için bir farklılık gözlenmemiştir.

Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrasında yatırım yaparken dikkate aldıkları bilgi kaynaklarına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığından araştırma sonucu H_5 hipotezini desteklememektedir.

Tablo 22. COVID-19 Öncesi ve Sonrasında Yatırım Kararı Alırken Dikkate Alınan Faktörlere İlişkin Frekans Dağılımları ve Ki-Kare Testi Bulguları

Soru	Faktör	Cevap	COVID-19 Öncesi		COVID-19 Sonrası		χ^2	p
			f	%	f	%		
Yatırım kararlarınızı alırken göz önünde bulundurduğunuz faktörler hangileridir?	Ekonomik İstikrar	Hayır	60	59,4	46	45,5	3,891	0,049
		Evet	41	40,6	55	54,5		
	Risk	Hayır	56	55,4	56	55,4	0,000	1,000
		Evet	45	44,6	45	44,6		
	Getiri	Hayır	44	43,6	45	44,6	0,020	0,887
		Evet	57	56,4	56	55,4		
	Faiz Oranları	Hayır	79	78,2	71	70,3	1,657	0,198
		Evet	22	21,8	30	29,7		
	Enflasyon	Hayır	75	74,3	61	60,4	4,411	0,036
		Evet	26	25,7	40	39,6		
	Döviz Kuru	Hayır	65	64,4	52	51,5	3,433	0,064
		Evet	36	35,6	49	48,5		
	Büyüme Oranı	Hayır	93	92,1	90	89,1	0,523	0,470
		Evet	8	7,9	11	10,9		
	İşsizlik Oranı	Hayır	97	96,0	90	89,1	3,529	0,060
		Evet	4	4,0	11	10,9		
	TÜFE	Hayır	96	95,0	94	93,1	0,354	0,552
		Evet	5	5,0	7	6,9		
	ÜFE	Hayır	96	95,0	94	93,1	0,354	0,552
		Evet	5	5,0	7	6,9		
	Cari Açık	Hayır	98	97,0	94	93,1	0,947	0,331
		Evet	3	3,0	7	6,9		
	Helal-Haram Olgusu	Hayır	73	72,3	75	74,3	0,101	0,751
		Evet	28	27,7	26	25,7		
	Toplam		101	100,0	101	100,0		

Tablo 22’de araştırmaya katılan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin “Yatırım kararlarınızı alırken göz önünde bulundurduğunuz faktörler hangileridir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımları verilmiştir. Tablo 21’deki bulgular aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün ekonomik istikrar olduğunu ifade eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %40,6 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran artarak %54,5 olmuştur. Ki-kare testi sonucunda, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=3,891$; $p=0,049<0,05$). Buna göre, yatırım kararı alınırken dikkate alınan bir faktör olarak ön plana çıkan ekonomik istikrarın öneminin COVID-19 sonrası dönemde COVID- 19 öncesi döneme göre anlamlı şekilde artış gösterdiği söylenebilir.

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün risk olduğunu ifade eden katılımcıların oranı hem COVID-19 öncesi hem COVID-19 sonrası dönem için %44,6 olarak bulunmuş ve dolayısıyla COVID-19 öncesi ve sonrası dönem için bir farklılık gözlenmemiştir. Buna göre, yatırım kararı alınırken dikkate alınan bir faktör olarak ön plana çıkan risk faktörünün öneminin COVID-19 öncesi sonrası dönemde değişmediği söylenebilir.

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün getiri olduğunu ifade eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %56,4 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oran az miktarda azalarak %55,4 olmuştur. Ki-kare testi sonucunda, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,020$; $p=0,887>0,05$).

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün faiz oranları olduğunu belirten katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %21,8 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran artarak %29,7 olmuştur. Ki-kare testi sonucuna göre, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=1,657$; $p=0,198>0,05$).

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün enflasyon olduğunu ifade eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %25,7 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran artarak %39,6 olarak bulunmuştur. Ki-kare testi sonucunda, gözlenen bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($\chi^2=4,411$; $p=0,036<0,05$). Buna göre, yatırım kararı alınırken dikkate alınan bir faktör olarak ön plana çıkan enflasyon faktörünün öneminin COVID-19 sonrası

dönemde COVID-19 öncesi döneme göre anlamlı şekilde artış gösterdiği ifade edilebilir.

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün döviz kuru olduğunu belirten katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %35,6 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran artarak %48,5 olmuştur. Ki-kare testi sonucuna göre ise, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=3,433$; $p=0,064>0,05$).

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün büyüme oranı olduğunu ifade eden katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %7,9 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran artarak %10,9 olarak bulunmuştur. Ki-kare testi sonucuna göre, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=0,523$; $p=0,470>0,05$).

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün işsizlik oranı olduğunu belirten katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %4,0 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran artarak %10,9 olmuştur. Ki-kare testi sonucunda, gözlenen bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($\chi^2=3,529$; $p=0,060>0,05$).

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün TÜFE olduğunu belirten katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %5,0 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran %6,9 olarak bulunmuştur. Ki-kare testi sonucunda, gözlenen bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\chi^2=0,354$; $p=0,552>0,05$).

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün ÜFE olduğunu ifade eden katılımcıların oranı da TÜFE'ye benzer olarak COVID-19 öncesi dönem için %5,0 iken COVID-19 sonrası dönemde %6,9 olarak bulunmuştur. Ki-kare testi sonucunda, gözlenen bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır ($\chi^2=0,354$; $p=0,552>0,05$).

- Yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün cari açık olduğunu belirten katılımcıların oranı COVID-19 öncesi dönem için %3,0 iken COVID-19 sonrası dönemde bu oran artarak %6,9 olmuştur. Ki-kare testi sonucuna

göre ise, gözlenen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,947$; $p=0,331>0,05$).

- Son olarak, yatırım kararlarını alırken göz önünde bulundurduğu faktörün helal/haram olgusu olduğunu ifade eden katılımcıların oranının COVID-19 öncesi dönem için %27,7 iken COVID-19 sonrası dönem için bu oranın az miktarda azalarak %25,7 olduğu belirlenmiştir. Ki-kare testi sonucunda, gözlenen bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır ($\chi^2=0,101$; $p=0,751>0,05$).

Bireylerin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrasında yatırım kararı alırken dikkate aldıkları faktörlere ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığından araştırma sonucu H_6 hipotezini desteklememektedir.

Tablo 23. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Yaş ile İlişkisi

		Yaş					Toplam
		21-30 Yaş	31-40 Yaş	41-50 Yaş	51-60 Yaş	61 Yaş ve Üzeri	
S_19	Her Zaman	Sayısı 3	0	1	1	0	5
		% içinde Yaş 5,4%	0,0%	8,3%	9,1%	0,0%	5,0%
	Genellikle	Sayısı 8	2	0	0	0	10
		% içinde Yaş 14,3%	13,3%	0,0%	0,0%	0,0%	9,9%
	Bazen	Sayısı 22	8	3	2	1	36
		% içinde Yaş 39,3%	53,3%	25,0%	18,2%	14,3%	35,6%
	Nadiren	Sayısı 17	4	6	4	1	32
		% içinde Yaş 30,4%	26,7%	50,0%	36,4%	14,3%	31,7%
	Hiçbir Zaman	Sayısı 6	1	2	4	5	18
		% içinde Yaş 10,7%	6,7%	16,7%	36,4%	71,4%	17,8%
Toplam	Sayısı	56	15	12	11	7	101
	% içinde Yaş	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Yaş gruplarına göre “risk almayı sever misiniz” sorusuna 21-30 yaş grubundaki bireylerin %5,4’ü her zaman yanıtını, %14,3’ü genellikle yanıtını, %39,3’ü bazen yanıtını, %30,4’ü nadiren yanıtını, %10,7’si ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. 31-40 yaş grubundaki bireylerin %0’ı her zaman yanıtını, %13,3’ü genellikle yanıtını, %53,3’ü bazen yanıtını, %26,7’si nadiren yanıtını, %6,7’si hiçbir zaman yanıtını vermiştir. 41-50 yaş grubundaki bireylerin %8,3’ü her zaman yanıtını,

%0'ı genellikle yanıtını, %25'i bazen yanıtını, %50'si nadiren yanıtını, %16,7'si hiçbir zaman yanıtını vermiştir. 51-60 yaş grubundaki bireylerin %9,1'i her zaman yanıtını, %0'ı genellikle yanıtını, %18,2'si bazen yanıtını, %36,4'ü nadiren yanıtını, %36,4'ü hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Yaş grubu 61 ve üzeri olan bireylerin %0'ı her zaman yanıtını, %0' genellikle yanıtını, %14,3'ü bazen yanıtını, %14,3'ü nadiren yanıtını, %71,4'ü ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Toplam da bireylerin %5'i her zaman yanıtını, %9,9'u genellikle yanıtını, %35,6'sı bazen yanıtını, %31,7'si nadiren yanıtını, %17,8'i ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Bireylerin yaş grupları arttıkça risk alma eğilimleri azalmaktadır. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışlarının yaş ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Bireylerin risk alma davranışlarının yaş ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunduğundan ($p<0,05$) araştırma sonucu H_{7a} hipotezini desteklemektedir.

Tablo 24. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Cinsiyet ile İlişkisi

Çapraz Tablo

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Soru 19	Her Zaman	Frekans	3	2
		% Cinsiyet	7,0%	3,4%
	Genellikle	Frekans	3	7
		% Cinsiyet	7,0%	12,1%
	Bazen	Frekans	11	25
		% Cinsiyet	25,6%	43,1%
	Nadiren	Frekans	16	16
		% Cinsiyet	37,2%	27,6%
	Hiçbir Zaman	Frekans	10	8
		% Cinsiyet	23,3%	13,8%
Toplam		Frekans	43	58
		% Cinsiyet	100,0%	100,0%

Cinsiyete göre “risk almayı sever misiniz” sorusuna kadınların %7'si

erkeklerin ise %3,4'ü her zaman yanıtını verirken, kadınların %7'si erkeklerin %12,1'i genellikle yanıtını vermiştir. Kadınların %25,6'sı erkeklerin ise %43,1'i bazen yanıtını verirken, kadınların %37,2'si erkeklerin %27,6'sı nadiren yanıtını vermiştir. Kadınların %23,3'ü erkeklerin ise %13,8'i hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Toplam da bireylerin %5'i her zaman yanıtını, %9,9'u genellikle yanıtını, %35,6'sı bazen yanıtını, %31,7'si nadiren yanıtını, %17,8'i ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Cinsiyete göre “risk almayı sever misiniz” sorusu bakımından istatistiksel olarak fark yoktur. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışlarının cinsiyet ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bireylerin risk alma davranışlarının cinsiyet ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{7,b}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 25. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Medeni Durum ile İlişkisi

Çapraz Tablo			Medeni_Durum		Toplam
			Evli	Bekar	
S_19	Her Zaman	Sayısı	3	2	5
		% içinde Medeni_Durum	5,3%	4,5%	5,0%
	Genellikle	Sayısı	5	5	10
		% içinde Medeni_Durum	8,8%	11,4%	9,9%
	Bazen	Sayısı	22	14	36
		% içinde Medeni_Durum	38,6%	31,8%	35,6%
	Nadiren	Sayısı	18	14	32
		% içinde Medeni_Durum	31,6%	31,8%	31,7%
	Hiçbir Zaman	Sayısı	9	9	18
		% içinde Medeni_Durum	15,8%	20,5%	17,8%
	Toplam	Sayısı	57	44	101
		% içinde Medeni_Durum	100,0%	100,0%	100,0%

Medeni duruma göre “risk almayı sever misiniz” sorusuna evlilerin %5,3'ü bekarların %4,5'i her zaman yanıtını, evlilerin %8,8'i bekarların %11,4'ü genellikle yanıtını, evlilerin %38,6'sı bekarların %31,8'i bazen yanıtını, evlilerin %31,6'sı bekarların %31,8'i nadiren yanıtını, evlilerin %15,8'i bekarların ise %20,5'i hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Toplam da bireylerin %5'i her zaman yanıtını, %9,9'u

genellikle yanıtını, %35,6'sı bazen yanıtını, %31,7'si nadiren yanıtını, %17,8'i ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışlarının medeni durum ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablodaki verilere göre evlilerin bekarlara göre risk alma eğilimlerinin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bireylerin risk alma davranışlarının medeni durum ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{7,c}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 26. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Meslek ile İlişkisi

Çapraz Tablo							
			Meslek				
			Doktor	Eczacı	Diş Hekimi	Psikolog	
			Toplam				
S_19	Her Zaman	Sayısı	0	3	2	0	5
		% içinde Meslek	0,0%	5,0%	7,4%	0,0%	5,0%
	Genellikle	Sayısı	1	5	3	1	10
		% içinde Meslek	20,0%	8,3%	11,1%	11,1%	9,9%
	Bazen	Sayısı	2	21	9	4	36
		% içinde Meslek	40,0%	35,0%	33,3%	44,4%	35,6%
	Nadiren	Sayısı	2	20	7	3	32
		% içinde Meslek	40,0%	33,3%	25,9%	33,3%	31,7%
	Hiçbir Zaman	Sayısı	0	11	6	1	18
		% içinde Meslek	0,0%	18,3%	22,2%	11,1%	17,8%
Toplam	Sayısı	5	60	27	9	101	
	% içinde Meslek	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Sahip olunan mesleğe göre “risk almayı sever misiniz” sorusuna doktorların %0'ı her zaman yanıtını, %20'si genellikle yanıtını, %40'ı bazen yanıtını, %40'ı nadiren yanıtını, %0'ı hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Eczacıların %5'i her zaman yanıtını, %8,3'ü genellikle yanıtını, %35'i bazen yanıtını, %33,3'ü nadiren yanıtını, %18,3'ü hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Diş hekimlerinin %7,4'ü her zaman yanıtını, %11,1'i genellikle yanıtını, %33,3'ü bazen yanıtını, %25,9'u nadiren yanıtını, %22,2'si hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Psikologların %0'ı her zaman yanıtını, %11,1'i genellikle yanıtını, %44,4'ü bazen yanıtını, %33,3'ü nadiren

yanıtını, %11,1'i hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Toplam da bireylerin %5'i her zaman yanıtını, %9,9'u genellikle yanıtını, %35,6'sı bazen yanıtını, %31,7'si nadiren yanıtını, %17,8'i ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışlarının meslek ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bireylerin risk alma davranışlarının meslek ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{7,d}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 27. Bireylerin Risk Alma Davranışlarının Eğitim Düzeyi ile İlişkisi

Çapraz Tablo						
		Eğitim_Düzeyi			Toplam	
		Lisans	Yüksek Lisans	Doktora		
S_19	Her Zaman	Sayısı	4	1	0	5
		% içinde	6,3%	3,3%	0,0%	5,0%
		Eğitim_Düzeyi				
	Genellikle	Sayısı	7	2	1	10
		% içinde	10,9%	6,7%	14,3%	9,9%
		Eğitim_Düzeyi				
	Bazen	Sayısı	21	13	2	36
		% içinde	32,8%	43,3%	28,6%	35,6%
		Eğitim_Düzeyi				
	Nadiren	Sayısı	18	10	4	32
		% içinde	28,1%	33,3%	57,1%	31,7%
		Eğitim_Düzeyi				
	Hiçbir Zaman	Sayısı	14	4	0	18
		% içinde	21,9%	13,3%	0,0%	17,8%
		Eğitim_Düzeyi				
Toplam		Sayısı	64	30	7	101
		% içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Eğitim_Düzeyi				

Eğitim düzeyine göre “risk almayı sever misiniz” sorusuna eğitim düzeyi lisans olan bireylerin %6,3'ü her zaman yanıtını, %10,9'u genellikle yanıtını, %32,8'i bazen yanıtını, %28,1'i nadiren yanıtını, %21,9'u hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Eğitim düzeyi yüksek lisans olan bireylerin %3,3'ü her zaman yanıtını,

%6,7'si genellikle yanıtını, %43,3'ü bazen yanıtını, %33,3'ü nadiren yanıtını, %13,3'ü hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Eğitim düzeyi doktora olan bireylerin %0'ı her zaman yanıtını, %14,3'ü genellikle yanıtını, %28,6'sı bazen yanıtını, %57,1'i nadiren yanıtını, %0'ı hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Toplam da bireylerin %5'i her zaman yanıtını, %9,9'u genellikle yanıtını, %35,6'sı bazen yanıtını, %31,7'si nadiren yanıtını, %17,8'i ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışlarının eğitim seviyesi ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablodaki bilgilere göre eğitim düzeyi yükseldikçe risk alma seviyesi düşmektedir. Bireylerin risk alma davranışlarının eğitim düzeyi ile ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu H_7 e hipotezini desteklememektedir.

Tablo 28. Bireylerin Risk Alma Davranışları ile Çocuk Sayısı İlişkisi

			Çocuk_Sayısı				Toplam
			0 Çocuk	1 Çocuk	2 Çocuk	3 Çocuk ve Üzeri	
S_19	Her Zaman	Sayısı	2	1	1	1	5
		% içinde Çocuk_Sayısı	3,7%	7,7%	4,0%	11,1%	5,0%
	Genellikle	Sayısı	6	1	2	1	10
		% içinde Çocuk_Sayısı	11,1%	7,7%	8,0%	11,1%	9,9%
	Bazen	Sayısı	19	9	7	1	36
		% içinde Çocuk_Sayısı	35,2%	69,2%	28,0%	11,1%	35,6%
	Nadiren	Sayısı	17	2	8	5	32
		% içinde Çocuk_Sayısı	31,5%	15,4%	32,0%	55,6%	31,7%
	Hiçbir Zaman	Sayısı	10	0	7	1	18
		% içinde Çocuk_Sayısı	18,5%	0,0%	28,0%	11,1%	17,8%
	Toplam	Sayısı	54	13	25	9	101
		% içinde Çocuk_Sayısı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Çocuk sayısına göre “risk almayı sever misiniz” sorusuna 0 çocuklu ailelerin %3,7'si her zaman yanıtını, %11,1'i genellikle yanıtını, %35,2'si bazen yanıtını, %31,5'i nadiren yanıtını, %18,5'i ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Çocuk sayısı 1

olan ailelerin %7,7'si her zaman yanıtını, %7,7'si genellikle yanıtını, %69,2'si bazen yanıtını, %15,4'ü nadiren yanıtını, %0'ı hiçbir zaman yanıtını vermiştir.

Çocuk sayısı 3 ve üzeri olan ailelerin %11,1'i her zaman yanıtını, %11,1'i genellikle yanıtını, %11,1'i bazen yanıtını, %55,6'sı nadiren yanıtını, %11,1'i hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Toplam da bireylerin %5'i her zaman yanıtını, %9,9'u genellikle yanıtını, %35,6'sı bazen yanıtını, %31,7'si nadiren yanıtını, %17,8'i ise hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışlarının çocuk sayısı ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bireylerin risk alma davranışları ile çocuk sayısı ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{7, f}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 29. Bireylerin Risk Alma Davranışları ile Finansal Bilgi Seviyesi İlişkisi

Çapraz Tablo								
			S_15					
			Az	Sınırlı	Orta	Gelişmiş	Uzman	Toplam
S_19	Her Zaman	Sayısı	2	0	2	1	0	5
		% içinde S_15	5,7%	0,0%	6,9%	25,0%	0,0%	5,0%
	Genellikle	Sayısı	2	1	5	1	1	10
		% içinde S_15	5,7%	3,2%	17,2%	25,0%	50,0%	9,9%
	Bazen	Sayısı	7	12	16	1	0	36
		% içinde S_15	20,0%	38,7%	55,2%	25,0%	0,0%	35,6%
	Nadiren	Sayısı	13	14	4	1	0	32
		% içinde S_15	37,1%	45,2%	13,8%	25,0%	0,0%	31,7%
	Hiçbir Zaman	Sayısı	11	4	2	0	1	18
		% içinde S_15	31,4%	12,9%	6,9%	0,0%	50,0%	17,8%
Toplam		Sayısı	35	31	29	4	2	101
		% içinde S_15	100,0 %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Finansal bilgi seviyesine göre “risk almayı sever misiniz” sorusuna finansal bilgi seviyesi az olan bireylerin %5,7'si her zaman yanıtını, %5,7'si genellikle yanıtını, %20'si bazen yanıtını, %37,1'i nadiren yanıtını, %31,4'ü hiçbir zaman

yanıtını vermiştir. Finansal bilgi seviyesi sınırlı olan bireylerin %0'ı her zaman yanıtını, %3,2'si genellikle yanıtını, %38,7'si bazen yanıtını, %45,2'si nadiren yanıtını, %12,9'u hiçbir zaman yanıtını vermiştir. Finansal bilgi seviyesi orta olan bireylerin %6,9'u her zaman yanıtını, %17,2'si genellikle yanıtını, %55,2'si bazen yanıtını, %13,8'i nadiren yanıtını, %6,9'u ise hiçbir zaman yanıtını seçmiştir. Finansal bilgi seviyesi gelişmiş olan bireylerin %25'i her zaman yanıtını, %25'i genellikle yanıtını, %25'i bazen yanıtını, %25'i nadiren yanıtını, %0'ı ise hiçbir zaman yanıtını seçmiştir. Finansal bilgi seviyesi konusunda uzman olan bireylerin %0'ı her zaman yanıtını, %50'si genellikle yanıtını, %0'ı bazen yanıtını, %0'ı nadiren yanıtını, %50'si ise hiçbir zaman yanıtını seçmiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin risk alma davranışları ile finansal bilgi seviyesi ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Bireylerin risk alma davranışları ile finansal bilgi seviyesi ilişkisi bakımından anlamlı olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunduğundan ($p<0,05$) araştırma sonucu H_0 hipotezini destekler niteliktedir.

Tablo 30. Bireylerin Finansal Bilgi Seviyesi ile Cinsiyet İlişkisi

			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
S_15	Az	Sayısı	20	15	35
		% içinde Cinsiyet	46,5%	25,9%	34,7%
	Sınırlı	Sayısı	16	15	31
		% içinde Cinsiyet	37,2%	25,9%	30,7%
	Orta	Sayısı	7	22	29
		% içinde Cinsiyet	16,3%	37,9%	28,7%
	Gelişmiş	Sayısı	0	4	4
		% içinde Cinsiyet	0,0%	6,9%	4,0%
	Uzman	Sayısı	0	2	2
		% içinde Cinsiyet	0,0%	3,4%	2,0%
	Toplam	Sayısı	43	58	101
		% içinde Cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

Cinsiyete göre “Finansal piyasa konusundaki bilgi seviyenizi hangi düzeyde buluyorsunuz” sorusuna kadınların %46,5’i az yanıtını, %37,2’si sınırlı yanıtını, %16,6’ ü orta yanıtını, %0’ı gelişmiş yanıtını, %0’ı uzman yanıtını vermiştir. Erkeklerin %25,9’u az yanıtını, %25,9’u sınırlı yanıtını, %37,9’u orta yanıtını, %6,9’u gelişmiş yanıtını, %3,4’ü uzman yanıtını vermiştir. Toplamda bireylerin %34,7’si az yanıtını, %30,7’si sınırlı yanıtını, %28,7’si orta yanıtını, %4’ü gelişmiş yanıtını, %2’si uzman yanıtını vermiştir. Ankete katılan kadın yatırımcıların %83,7’sinin finansal bilgilerinin az olduğu buna karşılık erkek yatırımcıların %10,3’nün finansal bilgilerinin gelişmiş düzeyde olduğu görülmektedir. Finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Ankete katılan erkek yatırımcıların genel olarak finansal piyasa konusundaki bilgilerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bireylerin finansal bilgi seviyesi ile cinsiyet ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunduğundan ($p<0,05$) araştırma sonucu $H_{8,a}$ hipotezini desteklemektedir.

Tablo 31. Bireylerin Finansal Bilgi Seviyesi ile Eğitim Düzeyi İlişkisi

Çapraz Tablo

			Eğitim_Düzeyi			Toplam
			Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	
S_15	Az	Sayısı	27	8	0	35
		% içinde Eğitim_Düzeyi	42,2%	26,7%	0,0%	34,7%
	Sınırlı	Sayısı	21	7	3	31
		% içinde Eğitim_Düzeyi	32,8%	23,3%	42,9%	30,7%
	Orta	Sayısı	13	12	4	29
		% içinde Eğitim_Düzeyi	20,3%	40,0%	57,1%	28,7%
	Gelişmiş	Sayısı	1	3	0	4
		% içinde Eğitim_Düzeyi	1,6%	10,0%	0,0%	4,0%
	Uzman	Sayısı	2	0	0	2
		% içinde Eğitim_Düzeyi	3,1%	0,0%	0,0%	2,0%
	Toplam	Sayısı	64	30	7	101
		% içinde Eğitim_Düzeyi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Cinsiyete göre “Finansal piyasa konusundaki bilgi seviyenizi hangi düzeyde buluyorsunuz” sorusuna lisans düzeyindeki katılımcıların %42,2’si az yanıtını, %32,8’i sınırlı yanıtını, %20,3’ü orta yanıtını, %1,6’sı gelişmiş yanıtını, %3,1’i uzman yanıtını vermiştir. Eğitim düzeyi yüksek lisans olan katılımcıların %26,7’si az yanıtını, %23,3’ü sınırlı yanıtını, %40’ı orta yanıtını, %10’u gelişmiş yanıtını, %0’ı uzman yanıtını vermiştir. Eğitim düzeyi doktora olan katılımcıların %0’ı az yanıtını, %42,9’u sınırlı yanıtını, %57,1’i orta yanıtını, %0’ı gelişmiş yanıtını, %0’ı uzman yanıtını vermiştir. Toplamda bireylerin %34,7’si az yanıtını, %30,7’si sınırlı yanıtını, %28,7’si orta yanıtını, %4’ü gelişmiş yanıtını, %2’si uzman yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, bireylerin finansal bilgi seviyesi ile eğitim düzeyi ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Bireylerin finansal bilgi seviyesi ile eğitim düzeyi ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunduğundan ($p<0,05$) araştırma sonucu $H_{8,b}$ hipotezini desteklemektedir.

Tablo 32. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Cinsiyet İlişkisi

Çapraz Tablo

			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
CÖ_20	Çok Yüksek	Sayısı	0	2	2
		% Cinsiyet	0,0%	3,6%	2,0%
	Yüksek	Sayısı	4	4	8
		% Cinsiyet	9,3%	7,1%	8,1%
	Normal	Sayısı	15	19	34
		% Cinsiyet	34,9%	33,9%	34,3%
	Az	Sayısı	16	20	36
		% Cinsiyet	37,2%	35,7%	36,4%
	Çok Az	Sayısı	8	11	19
		% Cinsiyet	18,6%	19,6%	19,2%
Toplam	Sayısı		43	56	99
	% Cinsiyet		100,0%	100,0%	100,0%

COVID-19 öncesi dönemde cinsiyete göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna kadınların %0,0’ı erkeklerin %3,6’sı çok yüksek yanıtını, kadınların %9,3’ü erkeklerin %7,1’i yüksek yanıtını, kadınların %34,9’u erkeklerin %33,9’u normal yanıtını, kadınların %37,2’si erkeklerin %35,7’si az yanıtını, kadınların %18,6’sı erkeklerin %19,6’sı çok az yanıtını vermiştir. Toplamda katılımcıların %2’si çok yüksek yanıtını, %8,1’i yüksek yanıtını, %34,3’ü normal yanıtını, %36,4’ü az yanıtını, %19,2’si çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile cinsiyet ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile cinsiyet ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10,a}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 33. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Cinsiyet İlişkisi

Çapraz Tablo			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
CS_20	Çok Yüksek	Sayısı	2	3	5
		% Cinsiyet	4,8%	5,2%	5,0%
	Yüksek	Sayısı	10	8	18
		% Cinsiyet	23,8%	13,8%	18,0%
	Normal	Sayısı	6	19	25
		% Cinsiyet	14,3%	32,8%	25,0%
	Az	Sayısı	14	16	30
		% Cinsiyet	33,3%	27,6%	30,0%
	Çok Az	Sayısı	10	12	22
		% Cinsiyet	23,8%	20,7%	22,0%
	Toplam	Sayısı	42	58	100
		% Cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%

COVID-19 sonrası dönemde cinsiyete göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna kadınların %4,8’i erkeklerin %5,2’si çok yüksek yanıtını, kadınların %23,8’i erkeklerin %13,8’i yüksek yanıtını, kadınların %14,3’ü erkeklerin

%32,8'i normal yanıtını, kadınların %33,3'ü erkeklerin %27,6'sı az yanıtını, kadınların %23,8'i erkeklerin %20,7'si çok az yanıtını vermiştir.

Toplamda katılımcıların %5'i çok yüksek yanıtını, %18'i yüksek yanıtını, %25'i normal yanıtını, %30'u az yanıtını, %22'si çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile cinsiyet ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Katılımcılar COVID-19 sonrası dönemde COVID-19 öncesi döneme göre daha yüksek riskli yatırım araçlarını tercih etmişlerdir. COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile cinsiyet ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10, b}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 34. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Yaş İlişkisi

Çapraz Tablo							
		Yaş					Toplam
		21-30 Yaş	31-40 Yaş	41-50 Yaş	51-60 Yaş	61 Yaş ve Üzeri	
CÖ_2 0	Çok	Sayıısı	2	0	0	0	2
		% içinde Yaş	3,7%	0,0%	0,0%	0,0%	2,0%
	Yüksek	Sayıısı	5	3	0	0	8
		% içinde Yaş	9,3%	20,0%	0,0%	0,0%	8,1%
	Normal	Sayıısı	19	3	5	5	34
		% içinde Yaş	35,2%	20,0%	41,7%	45,5%	34,3%
	Az	Sayıısı	21	4	6	3	36
		% içinde Yaş	38,9%	26,7%	50,0%	27,3%	36,4%
	Çok Az	Sayıısı	7	5	1	3	19
		% içinde Yaş	13,0%	33,3%	8,3%	27,3%	19,2%
Toplam		Sayıısı	54	15	12	11	99
		% içinde Yaş	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

COVID-19 öncesi dönemde yaşa göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna 21-30 yaş grubundaki katılımcıların %3,7’si çok yüksek yanıtını, %9,3’ü yüksek yanıtını, %35,2’si normal yanıtını, %38,9’u az yanıtını, %13’ü ise çok az yanıtını vermiştir. 31-40 yaş grubundaki katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %20’si yüksek yanıtını, %20’si normal yanıtını, %26,7’si az yanıtını, %33,3’ü çok az yanıtını vermiştir. 41-50 yaş grubundaki bireylerin %0’ı çok yüksek yanıtını, %0’ı yüksek yanıtını, %41,7’si normal yanıtını, %50’si az yanıtını, %8,3’ü çok az yanıtını vermiştir. 51-60 yaş grubundaki bireylerin %0’ı çok yüksek yanıtını, %0’ı yüksek yanıtını, %45,5’i normal yanıtını, %27,3’ü az yanıtını, %27,3’ü çok az yanıtını vermiştir. 61 yaş ve üzerindeki katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %0’ı yüksek yanıtını, %28,6’sı normal yanıtını, %28,6’sı az yanıtını, %42,9’u çok az yanıtını vermiştir. COVID-19 öncesi dönemde katılımcıların %2’si çok yüksek yanıtını, %8,1’i yüksek yanıtını, %34,3’ü normal yanıtını, %36,4’ü az yanıtını, %19,2’si çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile yaş ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 öncesi dönemde yatırımın riskliliği yaş ilerledikçe düşmektedir. COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile yaş ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10, c}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 35. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Yaş İlişkisi

Çapraz Tablo								Toplam
		21-30	31-40	Yaş		51-60	61 Yaş ve	
		Yaş	Yaş	Yaş	Yaş	Üzeri		
CS_20	Çok	Sayısı	3	1	1	0	0	5
		% içinde	5,5%	6,7%	8,3%	0,0%	0,0%	5,0%
	Yüksek	Yaş						
		Sayısı	10	3	3	1	1	18
		% içinde	18,2%	20,0%	25,0%	9,1%	14,3%	18,0%
		Yaş						
	Normal	Sayısı	14	4	2	5	0	25
		% içinde	25,5%	26,7%	16,7%	45,5%	0,0%	25,0%
		Yaş						
		Sayısı	21	1	3	2	3	30
	Az	% içinde	38,2%	6,7%	25,0%	18,2%	42,9%	30,0%
		Yaş						
Çok Az	Sayısı	7	6	3	3	3	22	
	% içinde	12,7%	40,0%	25,0%	27,3%	42,9%	22,0%	
	Yaş							
	Sayısı	55	15	12	11	7	100	
Toplam	% içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Yaş							

COVID-19 sonrası dönemde yaşa göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna 21-30 yaş grubundaki bireylerin %5,5’i çok yüksek yanıtını, %18,2’si yüksek yanıtını, %25,5’i normal yanıtını, %38,2’si az yanıtını, %12,7’si çok az yanıtını vermiştir. 31-40 yaş grubundaki bireylerin %6,7’si çok yüksek yanıtını, %20’si yüksek yanıtını, %26,7’si normal yanıtını, %6,7’si az yanıtını, %40’ı çok az yanıtını vermiştir. 41-50 yaş grubundaki bireylerin %8,3’ü çok yüksek yanıtını, %25’i yüksek yanıtını, %16,7’si normal yanıtını, %25’i az yanıtını, %25’i çok az yanıtını vermiştir. 51-60 yaş grubundaki bireylerin %’ı çok yüksek yanıtını, %9,1’i yüksek yanıtını, %45,5’i normal yanıtını, %18,2’si az yanıtını, %27,3’ü çok az yanıtını vermiştir. 61 yaş ve üzerindeki katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %14,3’ü yüksek yanıtını, %0’ı normal yanıtını, %42,9’u az yanıtını, %42,9’u çok az yanıtını vermiştir. COVID-19 sonrası dönemde katılımcıların %5’i çok yüksek

yanıtını, %18'i yüksek yanıtını, %25'i normal yanıtını, %30'u az yanıtını, %22'si çok az yanıtını vermiştir.

Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile yaş ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 sonrası dönemde yatırımın riskliliği yaş ilerledikçe düşmektedir. COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile yaş ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu H_{10} , χ^2 hipotezini desteklememektedir.

Tablo 36. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Medeni Durum İlişkisi

Çapraz Tablo			Medeni_Durum		Toplam
			Evli	Bekar	
CÖ_20	Çok Yüksek	Sayısı	2	0	2
		% içinde Medeni_Durum	3,5%	0,0%	2,0%
	Yüksek	Sayısı	5	3	8
		% içinde Medeni_Durum	8,8%	7,1%	8,1%
	Normal	Sayısı	19	15	34
		% içinde Medeni_Durum	33,3%	35,7%	34,3%
	Az	Sayısı	21	15	36
		% içinde Medeni_Durum	36,8%	35,7%	36,4%
	Çok Az	Sayısı	10	9	19
		% içinde Medeni_Durum	17,5%	21,4%	19,2%
Toplam		Sayısı	57	42	99
		% içinde Medeni_Durum	100,0%	100,0%	100,0%

COVID-19 öncesi dönemde medeni duruma göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna katılımcılardan evli olanların %3,5'i çok yüksek, %8,8 yüksek yanıtını, %33,3'ü normal yanıtını, %36,8'i az yanıtını, %17,5'i çok az yanıtını vermiştir. Bekar katılımcıların %0'ı çok yüksek yanıtını, %7,1'i yüksek yanıtını, %35,7'si normal yanıtını, %35,7'si az yanıtını, %21,4'ü çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile medeni durum ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 öncesi dönemde evli olan katılımcılar bekar olan katılımcılara göre daha

fazla riskli yatırıma yönelmişlerdir. COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile medeni durum ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10,d}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 37. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Medeni Durum İlişkisi

Çapraz Tablo

			Medeni_Durum		
			Evli	Bekar	Toplam
CS_20	Çok Yüksek	Sayısı	5	0	5
		% içinde Medeni_Durum	8,9%	0,0%	5,0%
	Yüksek	Sayısı	9	9	18
		% içinde Medeni_Durum	16,1%	20,5%	18,0%
	Normal	Sayısı	14	11	25
		% içinde Medeni_Durum	25,0%	25,0%	25,0%
	Az	Sayısı	16	14	30
		% içinde Medeni_Durum	28,6%	31,8%	30,0%
	Çok Az	Sayısı	12	10	22
		% içinde Medeni_Durum	21,4%	22,7%	22,0%
Toplam		Sayısı	56	44	100
		% içinde Medeni_Durum	100,0%	100,0%	100,0%

COVID-19 sonrası dönemde medeni duruma göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna katılımcılardan evli olanların %8,9’u çok yüksek yanıtını, %16,1’i yüksek yanıtını, %25’i normal yanıtını, %28,6’sı az yanıtını, %21,4’ü çok az yanıtını vermiştir. Bekar katılımcıların %0 ‘ı çok yüksek yanıtını, %20,5’i yüksek yanıtını, %25’i normal yanıtını, %31,8’i az yanıtını, %22,7’si çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile medeni durum ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile medeni durum ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10,e}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 38. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Meslek İlişkisi**Çapraz Tablo**

		Meslek					
		Doktor	Eczacı	Diş Hekimi	Psikolog	Toplam	
CÖ_20	Çok Yüksek	Sayısı	0	0	2	0	2
		% içinde Meslek	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	2,0%
	Yüksek	Sayısı	0	6	1	1	8
		% içinde Meslek	0,0%	10,2%	3,8%	11,1%	8,1%
	Normal	Sayısı	2	19	9	4	34
		% içinde Meslek	40,0%	32,2%	34,6%	44,4%	34,3%
	Az	Sayısı	2	21	10	3	36
		% içinde Meslek	40,0%	35,6%	38,5%	33,3%	36,4%
	Çok Az	Sayısı	1	13	4	1	19
		% içinde Meslek	20,0%	22,0%	15,4%	11,1%	19,2%
Toplam	Sayısı	5	59	26	9	99	
	% içinde Meslek	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

COVID-19 öncesi dönemde mesleğe göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna doktor katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %0’ı yüksek yanıtını, %40’ı normal yanıtını, %40’ı az yanıtını, %20’si çok az yanıtını vermiştir. Eczacı olan katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %10,2’si yüksek yanıtını, %32,2’si normal yanıtını, %35,6’sı az yanıtını, %22’si çok az yanıtını vermiştir. Diş hekimi olan katılımcıların %7,7’si çok yüksek yanıtını, %3,8’i yüksek yanıtını, %34,6’sı normal yanıtını, %38,5’i az yanıtını, %15,4’ü çok az yanıtını vermiştir. Psikolog katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %11,1’i yüksek yanıtını, %44,4’ü normal yanıtını, %33,3’ü az yanıtını, %11,1’i çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile meslek ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 öncesi dönemde Eczacılık mesleğine mensup olan katılımcılar daha riskli yatırım araçlarına yönelmişlerdir. COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile meslek ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10, f}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 39. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Meslek İlişkisi**Çapraz Tablo**

		Meslek			Psikolo		
		Doktor	Eczacı	Diş Hekimi	g	Toplam	
CS_20	Çok Yüksek	Sayısı	0	2	3	0	5
		% içinde	0,0%	3,3%	11,5%	0,0%	5,0%
	Meslek						
		Yüksek	Sayısı	2	12	3	1
	% içinde		40,0%	20,0%	11,5%	11,1%	18,0%
	Meslek						
		Normal	Sayısı	1	15	7	2
	% içinde		20,0%	25,0%	26,9%	22,2%	25,0%
	Meslek						
		Az	Sayısı	1	17	7	5
	% içinde		20,0%	28,3%	26,9%	55,6%	30,0%
	Meslek						
		Çok Az	Sayısı	1	14	6	1
	% içinde		20,0%	23,3%	23,1%	11,1%	22,0%
	Meslek						
		Toplam	Sayısı	5	60	26	9
	% içinde		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Meslek						

COVID-19 sonrası dönemde mesleğe göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna doktor katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %40’ı yüksek yanıtını, %20’si normal yanıtını, %20’si az yanıtını, %20’si çok az yanıtını vermiştir. Eczacı olan katılımcıların %3,3’ü çok yüksek yanıtını, %20’si yüksek yanıtını, %25’i normal yanıtını, %28,3’ü az yanıtını, %23,3’ü çok az yanıtını vermiştir. Diş hekimi olan katılımcıların %11,5’i çok yüksek yanıtını, %11,5’i yüksek yanıtını, %26,9’u normal yanıtını, %26,9’u az yanıtını, %23,1’i çok az yanıtını vermiştir. Psikolog olan katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %11,1’i yüksek yanıtını, %22,2’si normal yanıtını, %55,6’sı az yanıtını, %11,1’i çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile meslek ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile meslek ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10, g}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 40. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Eğitim Düzeyi İlişkisi

			Eğitim_Düzeyi			Toplam
			Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	
CÖ_20	Çok Yüksek	Sayısı	1	0	1	2
		% içinde Eğitim_Düzeyi	1,6%	0,0%	14,3%	2,0%
	Yüksek	Sayısı	4	4	0	8
		% içinde Eğitim_Düzeyi	6,3%	13,8%	0,0%	8,1%
	Normal	Sayısı	22	10	2	34
		% içinde Eğitim_Düzeyi	34,9%	34,5%	28,6%	34,3%
	Az	Sayısı	22	10	4	36
		% içinde Eğitim_Düzeyi	34,9%	34,5%	57,1%	36,4%
	Çok Az	Sayısı	14	5	0	19
		% içinde Eğitim_Düzeyi	22,2%	17,2%	0,0%	19,2%
Toplam		Sayısı	63	29	7	99
		% içinde Eğitim_Düzeyi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

COVID-19 öncesi dönemde eğitim düzeyine göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna eğitim düzeyi lisans olan katılımcıların %1,6’sı çok yüksek yanıtını, %6,3’ü yüksek yanıtını, %34,9’u normal yanıtını, %34,9’u az yanıtını, %22,2’si çok az yanıtını vermiştir. Eğitim düzeyi yüksek lisans olan katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %13,8’i yüksek yanıtını, %34,5’i normal yanıtını, %34,5’i az yanıtını, %17,2’si çok az yanıtını vermiştir. Eğitim düzeyi doktora olan katılımcıların %14,3’ü çok yüksek yanıtını, %0’ı yüksek yanıtını, %28,6’sı normal yanıtını, %57,1’i az yanıtını, %0’ı az yanıtını vermiştir.

Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile eğitim düzeyi ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile eğitim düzeyi ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10, g}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 41. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Eğitim Düzeyi İlişkisi

			Eğitim_Düzeyi			Toplam
			Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	
CS_20	Çok Yüksek	Sayısı	2	2	1	5
		% içinde	3,1%	6,7%	16,7%	5,0%
		Eğitim_Düzeyi				
	Yüksek	Sayısı	12	6	0	18
		% içinde	18,8%	20,0%	0,0%	18,0%
		Eğitim_Düzeyi				
	Normal	Sayısı	16	8	1	25
		% içinde	25,0%	26,7%	16,7%	25,0%
		Eğitim_Düzeyi				
	Az	Sayısı	18	9	3	30
		% içinde	28,1%	30,0%	50,0%	30,0%
		Eğitim_Düzeyi				
	Çok Az	Sayısı	16	5	1	22
		% içinde	25,0%	16,7%	16,7%	22,0%
		Eğitim_Düzeyi				
Toplam		Sayısı	64	30	6	100
		% içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Eğitim_Düzeyi				

COVID-19 sonrası dönemde eğitim düzeyine göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna eğitim düzeyi lisans olan katılımcıların %3,1’i çok yüksek yanıtını, %18,8’i yüksek yanıtını, %25’i normal yanıtını, %28,1’i az yanıtını, %25’i çok az yanıtını vermiştir. Eğitim düzeyi yüksek lisans olan katılımcıların %6,7’si çok yüksek yanıtını, %20’si yüksek yanıtını, %26,7’si normal yanıtını, %30’u az yanıtını, %16,7’si çok az yanıtını vermiştir.

Eğitim düzeyi doktora olan katılımcıların %16,7'si çok yüksek yanıtını, %0'ı yüksek yanıtını, %16,7'si normal yanıtını, %50'si az yanıtını, %16,7'si çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile eğitim düzeyi ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile eğitim düzeyi ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10, h}$ hipotezini desteklememektedir.

Çapraz Tablo							
		Çocuk_Sayısı			3 Çocuk ve Üzeri	Toplam	
		0 Çocuk	1 Çocuk	2 Çocuk			
CÖ_20	Çok	Sayısı	1	1	0	0	2
		% içinde	1,9%	7,7%	0,0%	0,0%	2,0%
		Çocuk_Sayısı					
	Yüksek	Sayısı	2	1	4	1	8
		% içinde	3,8%	7,7%	16,0%	11,1%	8,1%
		Çocuk_Sayısı					
	Normal	Sayısı	17	7	9	1	34
		% içinde	32,7%	53,8%	36,0%	11,1%	34,3%
		Çocuk_Sayısı					
	Az	Sayısı	23	2	6	5	36
		% içinde	44,2%	15,4%	24,0%	55,6%	36,4%
		Çocuk_Sayısı					
	Çok Az	Sayısı	9	2	6	2	19
		% içinde	17,3%	15,4%	24,0%	22,2%	19,2%
		Çocuk_Sayısı					
Toplam		Sayısı	52	13	25	9	99
		% içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Çocuk Sayısı					

%3,8'i yüksek yanıtını, %32,7'si normal yanıtını, %44,2'si az yanıtını, %17,3'ü çok az yanıtını vermiştir.

1 çocuklu katılımcıların %7,7'si çok yüksek yanıtını, %7,7'si yüksek yanıtını, %53,8'i normal yanıtını, %15,4'ü az yanıtını, %15,4'ü çok az yanıtını vermiştir. 2 çocuklu katılımcıların %0'ı çok yüksek yanıtını, %16'sı yüksek yanıtını, %36'sı normal yanıtını, %24'ü az yanıtını, %24'ü çok az yanıtını vermiştir. Çocuk sayısı 3 ve üzeri olan katılımcıların %0'ı çok yüksek yanıtını, %11,1'i yüksek yanıtını, %11,1'i normal yanıtını, %55,6'sı az yanıtını, %22,2'si çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile çocuk sayısı ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile çocuk sayısı ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{10,1}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 43. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Çocuk Sayısı İlişkisi

			Çocuk_Sayısı				Toplam
			0 Çocuk	1 Çocuk	2 Çocuk	3 Çocuk ve Üzeri	
CS_20	Çok Yüksek	Sayısı	1	3	1	0	5
		% içinde	1,9%	23,1%	4,0%	0,0%	5,0%
		Çocuk_Sayısı					
	Yüksek	Sayısı	12	1	4	1	18
		% içinde	22,6%	7,7%	16,0%	11,1%	18,0%
		Çocuk_Sayısı					
	Normal	Sayısı	12	5	7	1	25
		% içinde	22,6%	38,5%	28,0%	11,1%	25,0%
		Çocuk_Sayısı					
	Az	Sayısı	18	3	4	5	30
		% içinde	34,0%	23,1%	16,0%	55,6%	30,0%
		Çocuk_Sayısı					
	Çok Az	Sayısı	10	1	9	2	22
		% içinde	18,9%	7,7%	36,0%	22,2%	22,0%
		Çocuk_Sayısı					
Toplam	Sayısı		53	13	25	9	100
	% içinde		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Çocuk_Sayısı						

COVID-19 sonrası dönemde çocuk sayısına göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna 0 çocuklu katılımcıların %1,9’u çok yüksek yanıtını, %22,6’sı yüksek yanıtını, %22,6’sı normal yanıtını, %34’ü az yanıtını, %18,9’u çok az yanıtını vermiştir. 1 çocuklu katılımcıların %23,1’i çok yüksek yanıtını, %7,7’si yüksek yanıtını, %38,5’i normal yanıtını, %23,1’i az yanıtını, %7,7’si çok az yanıtını vermiştir. 2 çocuklu katılımcıların %4’ü çok yüksek yanıtını, %16’sı yüksek yanıtını, %28,’i normal yanıtını, %16’sı az yanıtını, %36’sı çok az yanıtını vermiştir. Çocuk sayısı 3 ve üzerinde olan katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %11,1’i yüksek yanıtını, %11,1’i normal yanıtını, %55,6’sı az yanıtını, %22,2’si çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile çocuk sayısı ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). COVID-19 sonrası dönemde katılımcıların çocuk sayısı arttıkça çok yüksek riskli yatırım araçlarını tercih etmemektedirler. COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile

çocuk sayısı ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunduğundan ($p<0,05$) araştırma sonucu $H_{10,i}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 44. COVID-19 Öncesi Dönemde Yatırımların Riski ile Finansal Piyasa Konusundaki Bilgi Seviyesi İlişkisi

Çapraz Tablo								
			S_15					
			Az	Sınırlı	Orta	Gelişmiş	Uzman	Toplam
CÖ_20	Çok	Sayısı	1	0	1	0	0	2
		% içinde S_15	2,9%	0,0%	3,4%	0,0%	0,0%	2,0%
	Yüksek	Sayısı	2	3	2	1	0	8
		% içinde S_15	5,7%	10,0%	6,9%	33,3%	0,0%	8,1%
	Normal	Sayısı	10	9	12	1	2	34
		% içinde S_15	28,6%	30,0%	41,4%	33,3%	100,0%	34,3%
	Az	Sayısı	9	15	11	1	0	36
		% içinde S_15	25,7%	50,0%	37,9%	33,3%	0,0%	36,4%
	Çok Az	Sayısı	13	3	3	0	0	19
		% içinde S_15	37,1%	10,0%	10,3%	0,0%	0,0%	19,2%
	Toplam	Sayısı	35	30	29	3	2	99
		% içinde S_15	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

COVID-19 öncesi dönemde finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesine göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna finansal bilgi seviyesi az olan katılımcıların %2,9’u çok yüksek yanıtını, %5,7’si yüksek yanıtını, %28,6’sı normal yanıtını, %25,7 az yanıtını, %37,1’i çok az yanıtını vermiştir. Finansal bilgi seviyesi sınırlı olan katılımcıların %0’ı çok yüksek yanıtını, %10’u yüksek yanıtını, %30’u normal yanıtını, %50’si az yanıtını, %10’u çok az yanıtını vermiştir. Finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi orta düzey olan katılımcıların %3,4’ü çok yüksek

yanıtını, %6,9'u yüksek yanıtını, %41,4'ü normal yanıtını, %37,9'u az yanıtını, %10,3'u çok az yanıtını vermiştir. Finansal bilgi düzeyi gelişmiş olan katılımcıların %0'ı çok yüksek yanıtını, %33,3'ü yüksek yanıtını, %33,3'ü normal yanıtını, %33,3'ü az yanıtını, %0'ı çok az yanıtını vermiştir.

Finansal bilgi seviyesi konusunda uzman olan katılımcıların %0'ı çok yüksek, %0'ı yüksek, %100'ü normal yanıtını, %0'ı az yanıtını, %0'ı çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 öncesi dönemde yatırımların riski ile finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ilişkisi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{11,a}$ hipotezini desteklememektedir.

Tablo 45. COVID-19 Sonrası Dönemde Yatırımların Riski ile Finansal Piyasa Konusundaki Bilgi Seviyesi İlişkisi

Çapraz Tablo								
			S_15				Toplam	
			Az	Sınırlı	Orta	Gelişmiş		Uzman
CS_20	Çok	Sayısı	4	0	1	0	0	5
	Yüksek	% içinde S_15	11,4%	0,0%	3,6%	0,0%	0,0%	5,0%
	Yüksek	Sayısı	5	6	5	1	1	18
		% içinde S_15	14,3%	19,4%	17,9%	25,0%	50,0%	18,0%
	Normal	Sayısı	5	8	10	1	1	25
		% içinde S_15	14,3%	25,8%	35,7%	25,0%	50,0%	25,0%
	Az	Sayısı	7	14	8	1	0	30
		% içinde S_15	20,0%	45,2%	28,6%	25,0%	0,0%	30,0%
	Çok Az	Sayısı	14	3	4	1	0	22
		% içinde S_15	40,0%	9,7%	14,3%	25,0%	0,0%	22,0%
Toplam		Sayısı	35	31	28	4	2	100
		% içinde S_15	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

COVID-19 sonrası dönemde finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesine göre “Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız” sorusuna finansal bilgi düzeyi az olan katılımcıların %11,4'ü çok yüksek yanıtını, %14,3'ü yüksek yanıtını, %14,3'ü normal yanıtını, %20'si az yanıtını, %40'ı çok az yanıtını vermiştir.

Finansal bilgi seviyesi sınırlı olan katılımcıların %0'ı çok yüksek yanıtını, %19,4'ü yüksek yanıtını, %25,8'i normal yanıtını, %45,2'si az yanıtını, %9,7'si çok az yanıtını vermiştir. Finansal bilgi seviyesi orta düzey olan katılımcıların %3,6'sı çok yüksek yanıtını, %17,9'u yüksek yanıtını, %35,7'si normal yanıtını, %28,6'sı az yanıtını, %14,3'ü çok az yanıtını vermiştir. Finansal bilgi seviyesi gelişmiş olan katılımcıların %0'ı çok yüksek yanıtını, %25'i yüksek yanıtını, %25'i normal yanıtını, %25'i az yanıtını, %25'i çok az yanıtını vermiştir. Finansal bilgi seviyesi konusunda uzman olan katılımcıların %5'i çok yüksek yanıtını, %18'i yüksek yanıtını, %25'i normal yanıtını, %30'u az yanıtını, %22'si çok az yanıtını vermiştir. Ki-kare testi sonucuna göre, COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). COVID-19 sonrası dönemde yatırımların riski ile finansal piyasa konusundaki bilgi seviyesi ilişkisi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için ki-kare testi sonucuna bakılmıştır. Testin sonucu anlamlı bulunmadığından ($p>0,05$) araştırma sonucu $H_{11,b}$ hipotezini desteklememektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

COVID-19 pandemisi bireyleri gelir düzeylerinden yatırım tercihlerine kadar birçok konuda etkilemektedir. Bu çalışmada COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanlarının gelirleri, yatırım tercihleri ve finansal yatırımlar hakkındaki bilgi seviyelerinde değişikliğe neden olup olmadığı araştırılmıştır. “Sağlık Sektöründeki Serbest Meslek Mensubu Bireylerin Yatırım Tercihlerinde COVID-19’un Etkisi: Sivas İlinde Bir Araştırma” konulu bu çalışmada yatırımcıların COVID-19 öncesi dönemdeki durumu ile COVID-19 sonrası dönemdeki durumu arasında bir karşılaştırma yapıp Sivas ilinde bulunan sağlık sektöründeki serbest meslek mensubu bireylerin yatırım tercihlerinde COVID-19’un etkisi anket verileri ile SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın kısıtları ise tüm sağlık çalışanları değil de sadece serbest meslek mensubu olarak çalışan 101 sağlık çalışanının örneklem olarak belirlenmesi, araştırmanın 1 Ocak-15 Şubat 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olması ve son olarak çalışmanın Sivas ile sınırlı olmasıdır.

Literatürde yatırım tercihleri üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Hamurcu (2015), yatırım kararlarının davranışsal finans açısından incelemiştir. Araştırma sonucuna göre en çok tercih edilen yatırım aracının “altın” olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ören (2018), Aydın ilindeki finansal piyasa yatırımcılarının profilinin belirlenmesine yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre geleneksel yatırım yöntemlerinden altın en çok tercih edilen yatırım aracı olmuştur. Özçelik (2018), bireysel yatırımcıların finansal yatırım tercihlerinin davranışsal finans açısından değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en çok tercih edilen yatırım aracı altın olmuştur. Çalışma sonuçları Hamurcu (2015), Ören (2018) ve Özçelik (2018) in çalışmasını destekler niteliktedir.

Demografik faktörler bireylerin yatırım tercihlerini etkileyen önemli unsurlardandır. Cinsiyet faktörünün yatırım tercihleri üzerindeki etkisi araştırıldığında literatürde, cinsiyet faktörünün yatırım tercihleri üzerindeki etkisinin incelendiği birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Örneğin, Anbar ve Eker (2009) çalışmasında erkeklerin, finansal risk toleransının kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Yiğit (2015), çalışmasında yatırımcıların risk alma davranışları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve genel olarak

yatırımcıların riskten kaçınan bir tavır sergilediklerini belirtmiştir. Çalışma sonucu Yiğit (2015) in çalışma sonucunu destekler niteliktedir.

Yaş faktörünün yatırım tercihleri üzerindeki etkisine değinen çalışmalara bakıldığında Aksoy (2018), yaş ile risk alma seviyeleri arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu, genç yaştaki yatırımcıların riski daha kolay alabildiklerini ve yaş ilerledikçe riskten kaçınma eğiliminin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Yiğit (2015), çalışmasında bireylerin risk alma davranışları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışma sonucu Yiğit (2015)'in çalışmasını desteklemektedir.

Bireylerin risk alma davranışları ile medeni durum ilişkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında Anbar ve Eker (2009), medeni durumun yatırım tercihlerini etkileyen önemli demografik özelliklerden biri olduğunu, bekar yatırımcıların daha az sorumluluğa sahip olmaları nedeniyle evli yatırımcılara göre daha fazla risk alabildiklerini, evli bireylerin riskli yatırım araçlarından daha fazla kaçındıklarını belirtmişlerdir. Yiğit (2015) çalışmasında evli yatırımcıların %75,5'inin riskten kaçındığını, bekar yatırımcıların ise %54'ünün riskten kaçındığı sonucuna ulaşmıştır. COVID-19 öncesi dönemde evli olan katılımcıların bekar olan katılımcılara göre daha fazla riskli yatırıma yöneldikleri söylenebilir.

Öztürk (2021), cinsiyetin bireysel yatırım kararlarına etkisini araştırmıştır. Kadın yatırımcıların riski ve getirisi düşük olan yatırım araçlarını tercih ettiğini erkek yatırımcıların ise riski ve getirisi yüksek olan yatırım araçlarını tercih ettiği bulgusuna ulaşmıştır. Bu araştırma sonucuna göre bireylerin risk alma davranışlarının cinsiyet ile ilişkisi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Çalışmasında bireylerin risk alma davranışları ile eğitim durumları ilişkisine yer veren Yiğit (2015), çalışmasında bireylerin risk alma seviyeleri ile eğitim seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, yatırımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe riskten daha fazla kaçındıklarını belirtmiştir. Yiğit (2015), çalışmasında bireylerin risk alma davranışları ile çocuk sayısı ilişkisini incelemiştir. Yatırımcıların genel olarak riskten kaçındıklarını ve çocuk sayısı ilişkisi arasında belirgin bir fark

olmadığını belirtmiştir. Çalışma sonuçları Yiğit (2015) in çalışmasını destekler niteliktedir.

Atak (2020), yatırımcıların davranışsal finans eğilimlerinin bireysel yatırımcı kararlarına göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcılar yatırım yaparken en fazla “internet”, “yatırım danışmanlarının tavsiyeleri” ve “aracı kurum analiz ve raporlarından” yararlanmıştır. Afşar (2020), çalışmasında portföy takibinde en çok kullanılan bilgi kaynağının internet olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma Atak (2020) ve Afşar (2020)’nin çalışmasını destekler niteliktedir.

İnan (2010), Yatırım tercihlerinde en fazla risk faktörünün, ikinci olarak ise getiri oranının dikkate alındığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucuna göre yatırım tercihi yapılırken en çok dikkate alınan faktör getiri oranı olmuştur.

Çalışma sonuçlarına göre;

- Ankete katılan yatırımcıların büyük oranda risk almaktan kaçındıkları,
- Yatırımcıların yaş grupları arttıkça risksiz yatırım araçlarını tercih ettikleri,
- Yatırımcıların eğitim seviyesi arttıkça finansal bilgi seviyelerinin de arttığı,
- Yatırımcıların finansal bilgi seviyeleri arttıkça risk alma seviyelerinin azaldığı,
- Ankete katılan erkek yatırımcıların finansal piyasa konusundaki bilgi seviyelerinin daha yüksek olduğu,
- Ankete katılan yatırımcıların finansal piyasaları takip etme sıklığı ve piyasa hakkındaki bilgi seviyelerinin çok da yüksek olmadığı söylenebilir.
- Bireylerin risk alma davranışlarının cinsiyet ile ilişkisi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemdeki dağılımlara bakıldığında;

- Katılımcıların aylık gelir düzeylerinin COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemdeki dağılımları arasında farklılık gözlemlenmiş fakat bu

farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0,933$; $p=0,920>0,05$).

- Katılımcıların COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde aylık gelirlerinden tasarruf için ayırdıkları miktarların dağılımları arasında farklılık gözlemlenmiştir fakat bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2=0,269$; $p=0,992>0,05$).
- Katılımcıların COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tasarruf ettikleri yatırımların toplam değerinin dağılımları arasında farklılık gözlemlenmiştir fakat bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,943$; $p=0,925>0,05$).
- COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde tasarrufun değerlendirilmesinde yatırım aracı olarak en fazla altın hesabı ve döviz tercih edilmiştir.
- COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde yatırım yaparken en fazla dikkate alınan bilgi kaynakları sırasıyla; internet, kendi analizleri ve arkadaş/akraba tavsiyesi olmuştur.
- COVID-19 öncesi ve COVID-19 sonrası dönemde yatırım kararı alınırken göz önünde en fazla bulundurulanan faktörler sırasıyla; getiri, risk ve ekonomik istikrar olmuştur.
- COVID-19 öncesi dönemde yatırımın riskliliği yaş ilerledikçe düşmektedir.
- COVID-19 sonrası dönemde yatırımın riskliliği yaş ilerledikçe düşmektedir.
- COVID-19 öncesi dönemde evli olan katılımcılar bekar olan katılımcılara göre daha fazla riskli yatırıma yönelmişlerdir.
- COVID-19 öncesi dönemde Eczacılık mesleğine mensup olan katılımcılar daha riskli yatırım araçlarına yönelmişlerdir.
- COVID-19 sonrası dönemde katılımcıların çocuk sayısı arttıkça çok yüksek riskli yatırım araçlarını tercih etmemektedirler.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçların finansal kurumlar, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, yatırımcılar ve araştırmacılar için faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada anket çalışması 1,5 aylık bir zaman diliminde

gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmaların farklı şehirlerde ve farklı sektörlerde çalışan bireylerle daha uzun bir süreçte yine yüz yüze anket yöntemi kullanılarak yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akhisar İlyas ve Acınan Hilmi (2016). "Sigortacılıkta Hasar". İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Aksoy Mine ve Topçu Nuraydın (2013). "Altın ile Hisse Senedi ve Enflasyon Arasındaki İlişki". *Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 27(1), 59-78.
- Aksu, Erdinç (2008). *Altın Piyasalarında Fiyat Oluşumu*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi. Erzurum.
- Alkış, Alparslan (2018). "İslam Hukuku Açısından Bitcoin ve Kripto Para". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 69-90.
- Anbar Adem ve Eker Melek (2009). "Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algılarını Etkileyen Demografik ve Sosyoekonomik Faktörler". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 129-150.
- Arıca Reşat ve Kozak Rıdvan (2020). "Kripto Para Türlerinin Turizm Eğitimi Alan Bireyler Tarafından Bilinirliğinin İncelenmesi: Bitcoin Örneği". *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 2(2), 37-51. doi:10.5281
- Armağan, Seher (2007). *Kâr Dağıtım Politikalarının Bireysel Yatırımcı Kararları Üzerine Etkileri ve Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.
- Arslan, Salahattin (2020). *İrrasyonel Kararların Finansal Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Davranışsal Finans Çerçevesinde Edirne İli, Keşan İlçesinde Görev Yapan Öğretmenlere Yönelik Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi. İstanbul.
- Aslan, Ümmühan. (2020). "Kripto Para Muhasebesi Üzerine Yapılan Tartışmalar Ve Finansal Raporlama Üzerindeki Etkileri". *TİDE Academia Research*, 2(2), 257-286.

- Atak, Onur (2020). *Yatırımcıların Davranışsal Finans Eğilimlerinin Bireysel Yatırımcı Kararlarına Göre İncelenmesi: Muğla İlindeki Turizm İşletmeleri Yöneticileri Üzerinde Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Muğla.
- Ateş, Burcu Aslantaş (2016). "Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 349-366.
- Aytekin, Güner Koç (2018). "Türkiye'de Sermaye Piyasaları ve Borsaların Gelişim Süreci". *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(9), 150-176.
- Ayvalı, Adem (2014). *Bireysel Yatırımcı Profili ve Yatırımcı Tercihleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi. Bartın.
- Balıkçı, Eylül (2021). "Dava ve Takip Konusu Olabilmesi Bakımından Kripto Paralar". *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(2), 273-312.
- Başoğlu, Ufuk. Ceylan, Ali ve Parasız, İlker. (2009). *Finans Teori Kurum Uygulama* (2. Baskı). Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Bayrakdaroğlu Ali ve Kuzu Ezgi (2018). "Farklı Demografik Profillerdeki Kadınların Yatırım Kararlarına İlişkin Finansal Risk Algılarının İncelenmesi". *Makü İİBFD*, 5(3), 705-724. doi:10.30798
- Bodur, Yusuf Ali (2016). *Yatırımcı Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Aşırı Güven Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Projesi, Pamukkale Üniversitesi. Denizli.
- Bora, Ali (1997). "Finansal Piyasalar ve Türkiye Değerlendirmesi". *Öneri Dergisi*, 1(6), 229-233. doi:10.14783
- Caner, Ahmet Engin (2019). *Bireysel Yatırımcıların Yatırım Kararlarını Etkileyen Faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi. Mersin.
- Cengiz, Kadir (2018). "En Popüler Kripto Para Birimi: Bitcoin". *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 87-100.

- Ceylan Zeynep, Gürsev Samet ve Bulkan Şenol (2017, Ekim). "İki Aşamalı Kümeleme Analizi ile Bireysel Emeklilik Sektöründe Müşteri Profilinin Değerlendirilmesi". *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 10(4), 475-485.
- Döm, Serpil (2003). *Yatırımcı Psikolojisi*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Elmas, Elmas (2010). *Hisse Senedi Yatırımcılarının Davranışsal Özellikleri: Bireysel Yatırımcıya Yönelik Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi. Erzurum.
- Er, Beyza (2022, Ocak). "Mevduat Sözleşmesinin Tanımı, Kurulması ve Türleri". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*(49), 491-516. doi:10.54049
- Eren Binali Selman, Erek Mustafa ve Akbaba Ayşenur Buyruk (2020). "Kripto Para Kavramı ve Muhasebeleştirilmesi". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 1340-1367. doi:10.15869
- Eryiğit Canan ve Eryiğit Mehmet (2009). "Temel Finansal Oranların Sistematik Riske Etkisi". *İktisat İşletme ve Finans*, 24(281), 60-76.
- Gacar, Anıl (2009). *Yatırımcılar Açısından Hisse Senedi Değerlemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Güdelci, Erkin Nevzat (2020). "Ufrs Kapsamında Kripto Para İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi: Kripto Paralar Gerçekten Para mı?". *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(2), 237-257. doi:10.31460
- Güleç, Murat (2019). *Bireylerin Yatırım Kararlarını Etkileyen Faktörler: Banka Hisse Senetleri Fiyat Değişimi Üzerine Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi. Ankara.
- Gültekin, Yaşar (2017). "Turizm Endüstrisinde Alternatif Bir Ödeme Aracı Olarak Kripto Para Birimleri: Bitcoin". *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 96-113.
- Gürbüz Sait ve Şahin Faruk (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Halabak, Didem (2006). *Menkul Kıymet Yatırım Aracı Olarak Hisse Senetleri ve Türkiye' de Hisse Senedi Fiyatlarını Etkileyen Faktörler*. Yüksek Lisan Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Hamurcu, Çağrı (2015). *Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Sektörü Çalışanları Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi. Kırıkkale.
- İnan, Ayşegül (2010). *Bireysel Yatırımcıların Yatırım Tercihlerinin Analitik Hiyerarşi Prosesi ile Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi. Edirne.
- İnneci, Ahmet. (2013). "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yapılan Yeni Düzenlemeler ve Değerlendirilmesi". *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 105-120.
- İri, Ruhan (2021). "Bir Kripto Para Biriminin Pazardaki Gelişimi ve Küresel Bir Marka Olma Hikayesi: Bitcoin Örneği". *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 720-746. doi:10.47525
- İri, Ruhan (2021). "Finansal Pazarlama Kapsamında Kripto Para Pazarlaması ve Kripto Para Birimlerinin Bilinirliği ve Farkındalığı". *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 811-833.
- İşseveroğlu Gülsün ve Hatunoğlu Zeynep (2012, Ekim). "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin Makro Ekonomik Dinamiklere Etkisi Kapsamında Swot Analizi". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(56), 155-174.
- Karan, Mehmet Baha (2004). *Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kaya, Murat (2021). "Seçili Kripto Para Birimleri Arasındaki Eşbütünleşme ve Nedensellik İlişkisinin Analizi". *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 13(2), 138-160.
- Kesbiç Cüneyt Yenal ve Yiğit Mehmet (2016). "Bireysel Yatırım Tercihlerinde Risk Faktörünün Önemi: Manisa İli Yatırımcı Profili Analizi". *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 53(613), 79-94.

- Kocabıyık Turan ve Küçükçakal Zuhul (2018, Ekim). "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi ve Çalışanların Otomatik Katılımdan Ayrılma Nedenleri: Isparta İlinde Bir Uygulama". *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi* (AKAD), 5(4), 233-254. doi:10.15637/jlecon272
- Kuzudışlı Salih Can ve Çarıkçı Oğuzhan (2021). "Muhasebe ve Finans Alanındaki Eğitimcilerin Kripto Para Farkındalık Düzeyi". *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(32), 1261-1272. doi:10.21076
- Küden, Murat (2014). *Davranışsal Finans Açısından Bireysel Yatırım Tercihlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gediz Üniversitesi. İzmir.
- Naktiyok, Seda (2015). *Yatırımcıların Duygusal Zeka Düzeylerinin Aldıkları Yatırım Kararları Üzerindeki Etkisi: Borsa İstanbul'da İşlem Yapan Bireysel Yatırımcılar Üzerinde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi. Erzurum.
- Ören, Beril Taşdemir (2018). *Aydın İlindeki Finansal Piyasa Yatırımcılarının Profiline Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın.
- Özbilgin, İzzet Gökhan (2012). "Risk ve risk çeşitleri". *Bilişim Dergisi*, 7, 86-93.
- Özcan, Diğdem (2017). *Türkiye'de Menkul Kıymetler Piyasası ve Yatırımcıların Tercihleri Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi. İstanbul.
- Özçelik, Havva (2018). *Bireysel Yatırımcıların Finansal Yatırım Tercihlerinin Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi: İstanbul İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi. İstanbul.
- Özdemir, Gençer (2021). "Kripto Paraların Eşya Niteliği". *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), 289-306. doi:10.52273
- Özel, Özgür ve Yalçın, Cihan. (2013, Şubat). *Yurtiçi Tasarruflar ve Bireysel Emeklilik Sistemi: Türkiyede'ki Uygulamaya İlişkin Bir Değerlendirme*. TCMB Çalışma Tebliği, 13(04), 1-35.

- Özkul Fatma ve Baş Ece (2020). "Dijital Çağın Teknolojisi Blokzincir ve Kripto Paralar: Ulusal Mevzuat ve Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Mali Yönden Değerlendirme". *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 20(60), 57-74.
- Öztürk, Elmas (2021). "Cinsiyetin Bireysel Yatırım Kararlarına Etkisi". *PressAcademia Procedia (PAP)*, 14, 97-101. doi:10.17261
- Paksoy Sadettin ve Aykut Mehmet (2021). "Yatırımcı Davranışlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi". *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 50-56. doi:10.30711
- Rakıcı Cemil ve Ela Mehmet. (2016). "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Vergisel Teşvikler". *Bolu İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 89-110. doi:10.11616
- Ranganatham, M. ve Madhumathi, R. (2009). "Investment Analysis and Portfolio Management" Forth Edition, Pearson Education, New Delhi.
- Rodoplu Gültekin ve Elitaş Bilge Leyli. (2018). "Parasal Sistemde Altının Yeri ve Altına Dayalı Finansal Araçlar". *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 675-688.
- Saraç Mehmet ve Kahyaoğlu Mehmet Burak (2011). "Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi". *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 5(2), 135-157.
- Serçemeli, Murat (2018). "Kripto Para Birimlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi". *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar* (639), 433-465.
- Sezer Durmuş, Gümüş Umut Tolga, Sarak Gözde ve Gümüş Ümran (2018). "Getiri ve Risk Analizi: Bist 100'de İşlem Gören Gayrimenkul Sektörü Üzerinde Bir Uygulama". *Researcher: Social Science Studies*, 6(1), 148-162.
- Sezgin Selami ve Yıldırım Tuba (2015, Ağustos). "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin Etkinliği". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(2), 123-140.

- Sümer, Gökhan (2021). "Dünyada ve Türkiye'de Blokzincir Teknolojisinin Gelişimi ve Kripto Paralar". *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 191-207. doi:10.17218
- Şahin, Osman Nuri (2018). "TMS & TFRS Işığında Muhasebe, Vergi ve Denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri". *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 898-923. doi:10.31460
- Temelli, Fatma (2019). "Kripto Para Birimlerinden Bitcoin ve Muhasebe Açısından Değerlendirilmesi". *İktisadi Yenilik Dergisi*, 6(2), 107-119.
- Topaloğlu, Buse (2021). "Kripto Paraların Devlet Otoriteleriyle Entegrasyonu". *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(4), 244-258.
- Tutar, Şehriban. (2016). *Finansal Farkındalığın Bireylerin Yatırım Tercihlerine Etkileri: Kafkas Üniversitesi Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi. Kars.
- Uçkun Nurullah ve Dal Lokman. (2021). "Kripto Para Yatırımcılarında Finansal Risk Toleransı". *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (89), 155-170. doi:10.25095
- Ural Mert ve Adakale Türker. (2009). "Bireysel Emeklilik Fonlarında Risk Yönetimi ve Riske Maruz Değer Analizi". *Ege Akademik Bakış*, 9(4), 1463-1483.
- Usul Hayrettin, Bekçi İsmail ve Eroğlu A. Hüsrev. (2002). "Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Etkenler". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(19), 135-150.
- Ünal, Oğuz Kürşat (2003). "SPK. ve TK.'nda Tahviller". Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2).
- Yalçın, Kürşat (2006). "Risk ile Getiri Arasındaki Doğrusallığın İMKB'de Analizi". *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (29), 182-189.
- Yarız, Ahmet (2012). "Bankacılıkta Risk Yönetimi: Risk Matrisi Uygulaması". *Para ve Sermaye Piyasaları Dergisi*, 1(1), 1-33.
- Yiğit, Mehmet. (2015). *Yatırım Tercihleri ve Risk Eğilimi; Manisa İli Yatırımcı Profili Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi. Manisa.

- Yıldırım, Murat (2019). "Blok Zincir Teknolojisi, Kripto Paralar ve Ülkelerin Kripto Paralara Yaklaşımları". *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(20), 265-277.
- Yılmaz, Nilgün (2009). *Yatırımcı Davranışlarını Etkileyen Faktörlerle Yatırım Kararları Arasındaki İlişki Bireysel-Kurumsal Yatırımcı Farklılaşması*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul.
- Yumuşaker, Mehmet Can (2019). "Kripto Para ve Tipleri, Bitcoin Olgusu ve Muhasebesi". *Opus International Journal of Society Researches*, 12, 1007-1029. doi:10.2646

EKLER

EK 1. Anket Formu

Sayın yatırımcı, bu çalışma Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı Finans programında yürütülen bir tez çalışmasıdır. “Sağlık Sektöründeki Serbest Meslek Mensubu Bireylerin Yatırım Tercihlerinde COVID-19’un Etkisi: Sivas İlinde Bir Araştırma” konulu bu çalışmada her soruyu cevaplamaya ve sizin için geçerli tek seçenek/seçenekleri işaretlemeye özen gösterdiğiniz için teşekkür ederiz. Bu formdan elde edilen veriler sadece bilimsel araştırmalar için kullanılacaktır. Lütfen isim belirtmeyiniz. Cevaplarınızın gizliliğinin bizim için de önemli olduğunu hatırlatmak ister, katkılarınız için teşekkür ederiz.

Dilek DOĞAN

S.C.Ü. Muhasebe, Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Barış AKSOY

1. Yaşınız?

☐ 21-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 51-60 ☐ 61 ve üzeri

2. Cinsiyetiniz?

☐ Kadın ☐ Erkek

3. Medeni durumunuz?

☐ Evli ☐ Bekar

4. Mesleğiniz?

☐ Doktor ☐ Eczacı ☐ Diş Hekimi ☐ Psikolog ☐ Psikiyatrist

5. Eğitim durumunuz?

☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

6. Hanenizde bulunan çocuk sayısı?

☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve üzeri

7. Toplam aylık geliriniz?

COVID-19 Öncesi (normal dönemde)	COVID-19 Sonrası Dönemde (günümüzde)
☐ 10.000'den az ☐ 10.000-14.999	☐ 10.000'den az ☐ 10.000-14.999
☐ 15.000-19.999 ☐ 20.000-24.999	☐ 15.000-19.999 ☐ 20.000-24.999
☐ 25.000-29.999 ☐ 30.000-34.999	☐ 25.000-29.999 ☐ 30.000-34.999
☐ 35.000-39.999 ☐ 40.000-44.999	☐ 35.000-39.999 ☐ 40.000-44.999
☐ 45.000-49.999 ☐ 50.000 ve üzeri	☐ 45.000-49.999 ☐ 50.000 ve üzeri

8. Aylık gelirinizin ne kadarlık kısmını tasarruf etmek için ayırıyorsunuz?

COVID-19 Öncesi (normal dönemde)	COVID-19 Sonrası Dönemde (günümüzde)
☐ Hiç ☐ %10	☐ Hiç ☐ %10
☐ %25 ☐ %50	☐ %25 ☐ %50
☐ %75 ☐ %75+	☐ %75 ☐ %75+

9. Tasarruf ettiğiniz yatırımların (nakit para, döviz, altın, hisse senedi, mevduat ve bono gibi) toplam değeri ne kadardır?

COVID-19 Öncesi (normal dönemde)	COVID-19 Sonrası Dönemde (günümüzde)
☐ 10.000'den az ☐ 10.000-24.999	☐ 10.000'den az ☐ 10.000-24.999
☐ 25.000-49.999 ☐ 50.000-99.999	☐ 25.000-49.999 ☐ 50.000-99.999
☐ 100.000-249.999 ☐ 250.000-499.999	☐ 100.000-249.999 ☐ 250.000-499.999
☐ 500.000 ve üzeri	☐ 500.000 ve üzeri

10. Tasarruflarınızı aşağıdaki yatırım araçlarından en çok hangisinde değerlendiriyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

COVID-19 Öncesi (normal dönemde)	COVID-19 Sonrası Dönemde (günümüzde)
☐ Ev-Dükkân ☐ Arsa	☐ Ev-Dükkân ☐ Arsa
☐ Fiziki Altın ☐ Altın Hesabı	☐ Fiziki Altın ☐ Altın Hesabı
☐ Döviz (Dolar veya Euro) ☐ Mevduat	☐ Döviz (Dolar veya Euro) ☐ Mevduat
☐ Repo ☐ Hisse Senedi	☐ Repo ☐ Hisse Senedi
☐ Tahvil & Hazine Bonosu ☐ Yatırım Fonu	☐ Tahvil & Hazine Bonosu ☐ Yatırım Fonu
☐ Bireysel Emeklilik	☐ Bireysel Emeklilik
☐ Kripto Para (Örneğin Bitcoin)	☐ Kripto Para (Örneğin Bitcoin)

11. Kaç yıldır yatırım araçlarına yatırım yapmaktasınız?

☐ Hiç ☐ 1 yıldan az ☐ 1-3 yıl arası ☐ 3-6 yıl arası ☐ 6-10 yıl arası ☐ 10 yıl ve üzeri

12. Tasarruf yapma amacınızı belirtiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Ev veya araba almak
- ☐ İşimi ya da sağlığını kaybettiğimde hayatımı idame ettirmek
- ☐ Emeklilikte iyi bir yaşam sürmek
- ☐ Aile bireyleri için daha iyi eğitim fırsatı sunmak
- ☐ Karşıma çıkabilecek yatırım fırsatlarını değerlendirmek
- ☐ Seyahat, tatil gibi nedenler
- ☐ Kendi işimi kurmak, işim varsa geliştirmek için.
- ☐ Diğer (lütfen belirtiniz)

13. Finansal piyasaları yakından takip ediyor musunuz?

☐ Hiç takip etmem ☐ Nadiren takip ederim ☐ Ara sıra takip ederim ☐ Yakından takip ederim

14. Finansal piyasaları takip etmek için günde ne kadar süre ayırıyorsunuz?

☐ 5 dakikadan az ☐ 5 dakika ☐ 10 dakika ☐ 15 dakika ☐ 20 dakika ☐

15. Finansal piyasa konusundaki bilgi seviyenizi hangi düzeyde buluyorsunuz?

- ☐ Az; piyasa hakkında fazla bilgi sahibi değilim.
- ☐ Sınırlı; belli başlı yatırım araçlarını tanıyorum ama bu konuda bilgim sınırlı.
- ☐ Orta düzey bilgi sahibiyim.
- ☐ Gelişmiş; portföy çeşitlemesinin önemini bilecek kadar deneyim sahibiyim.
- ☐ Uzman; piyasayı sürekli takip ediyorum. Bu konuda derin bilgiye sahibim.

16. Yatırım yaparken öncelikle yararlandığınız bilgi kaynakları nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

COVID-19 Öncesi (normal dönemde)	COVID-19 Sonrası Dönemde (günümüzde)
☐ Aracı Kurumların Analiz ve Raporları	☐ Aracı Kurumların Analiz ve Raporları
☐ Kamuyu Aydınlatma Platformu	☐ Kamuyu Aydınlatma Platformu
☐ Yatırım Danışmanlarının Tavsiyeleri	☐ Yatırım Danışmanlarının Tavsiyeleri
☐ Kendi Analizlerim	☐ Kendi Analizlerim
☐ Arkadaş / Akraba tavsiyesi	☐ Arkadaş / Akraba tavsiyesi
☐ Televizyon	☐ Televizyon
☐ İnternet	☐ İnternet
☐ Sosyal Medya	☐ Sosyal Medya
☐ Gazete	☐ Gazete

17. Yatırım kararlarınızı alırken göz önünde bulundurduğunuz faktörler hangileridir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

COVID-19 Öncesi (normal dönemde)	COVID-19 Sonrası Dönemde (günümüzde)
☐ Ekonomik İstikrar ☐ Risk	☐ Ekonomik İstikrar ☐ Risk
☐ Getiri ☐ Faiz Oranları	☐ Getiri ☐ Faiz Oranları
☐ Enflasyon ☐ Döviz Kuru	☐ Enflasyon ☐ Döviz Kuru
☐ Büyüme Oranı ☐ İşsizlik Oranı	☐ Büyüme Oranı ☐ İşsizlik Oranı
☐ TÜFE ☐ ÜFE	☐ TÜFE ☐ ÜFE
☐ Cari Açık ☐ Helal- Haram Olgusu	☐ Cari Açık ☐ Helal- Haram Olgusu
☐ Diğer.....	☐ Diğer.....

18. Yatırım kararlarınızı gözden geçirme sıklığınız?

COVID-19 Öncesi (normal dönemde)	COVID-19 Sonrası Dönemde (günümüzde)
☐ Her gün ☐ Haftada birkaç defa	☐ Her gün ☐ Haftada birkaç defa
☐ Her hafta ☐ Ayda birkaç defa	☐ Her hafta ☐ Ayda birkaç defa
☐ Her ay ☐ Birkaç ayda bir	☐ Her ay ☐ Birkaç ayda bir
☐ Diğer.....	☐ Diğer.....

20. Yatırımlarınızın riskini nasıl tanımlarsınız?

COVID-19 Öncesi (normal dönemde)	COVID-19 Sonrası Dönemde (günümüzde)
☐ Çok yüksek ☐ Yüksek	☐ Çok yüksek ☐ Yüksek
☐ Normal ☐ Az	☐ Normal ☐ Az
☐ Çok az	☐ Çok az

Lütfen aşağıda yer alan her soruya doğru bulduğunuz tek seçeneği işaretleyiniz.

21. Yaptığınız yatırım aracı hakkındaki bilgi seviyenizi hangi düzeyde buluyorsunuz? ☐ Çok iyi düzeyde ☐ İyi düzeyde ☐ Orta düzeyde ☐ Az düzeyde ☐ Hiç

22. Yatırım araçlarında kısa dönemde yüksek getiri elde etmek yerine uzun dönemde sağlanacak istikrarlı getiriye hedeflerim.

☐ Kesinlikle katılıyorum. ☐ Katılıyorum. ☐ Kararsızım
☐ Katılmıyorum ☐ Kesinlikle katılmıyorum

23. Uzun dönemde kazanç elde edilecekse, yönetilen portföyde kısa dönemde meydana gelecek önemli iniş çıkışlar göz ardı edilebilir.

☐ Kesinlikle katılıyorum. ☐ Katılıyorum. ☐ Kararsızım
☐ Katılmıyorum ☐ Kesinlikle katılmıyorum

24. Yatırımlarınızda beklediğiniz getirinin elde edilememesinin nedeni konusunda aşağıdaki etkenlerin hangisinin önemli olduğunu düşünüyorsunuz.

☐ Kendi değerlendirmemin yanlış olduğunu düşünüyorum
☐ Biraz kendimin biraz da danışmanımın etkisi olduğunu düşünüyorum.
☐ Yatırımlarımda uzman olmayan kişilerin etkisi oldu.
☐ Şans faktörü etkili oldu.
☐ Diğer

25. Önemli bir yatırım kararı alırken,

☐ Öncelikle yatırımın değer kazanma olasılığı ile ilgilenirim.

- ☐ Yatırımın sağlayacağı kazanca olası kayıptan daha fazla önem veririm.
- ☐ Kararsızım
- ☐ Yatırımın olası kaybına sağlayacağı kazançtan daha fazla önem veririm.
- ☐ Öncelikle yatırımın değer kaybetme olasılığı ile ilgilenirim

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Dilek DOĞAN

Uyruğu : T.C

